

PRAKTISERING AV SKRIFTEMÅL BLANT UNGDOM

Lynn Brakstad

Veileder

Erling Birkedal

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne
utdanningen.*

Det teologiske menighetsfakultet, 2015, Vår

AVH5040: Masteravhandling (30 poeng)

Master i kirkelig undervisning

Forord

Først av alt vil jeg takke Det teologiske Menighetsfakultet for mulighet til å skrive denne masteroppgaven. Det var viktig for meg å fylle de krav som var satt i forhold til stillingen som kateket. Fra første stund har det vært en god dialog med lærestedet der det ble skissert et løp for meg i form av masterprogram. Dette innebar en masteroppgave som kronen på verket. Det har vært en utfordrende og spennende prosess, og jeg kjenner at jeg selv har fått være i personlig utvikling.

Mest av alt vil jeg derfor få takke min hovedveileder, Erling Birkedal. Han har vært til uvurderlig inspirasjon og hjelp i arbeidet. Med sin store kunnskap og alle klare, gode tilbakemeldinger, har han hjulpet meg i hele skriveprosessen. Likevel er det Birkedal som medvandrer, jeg mest av alt har lært å sette pris på. Han har hatt stort rom for alle mulige diskusjoner og refleksjoner. På den måten har han vært et forbilde for meg til etterfølgelse i rollen som kateket.

Det har også vært en stor glede å få øse ut av kunnskapen til alle de gode informantene jeg har intervjuet. Deres fortellinger har gjort meg ydmyk, og jeg er dypt takknemlig for å ha lært dem å kjenne. Tusen takk!

Til sist vil jeg takke min beste venn og elskede, Per Magne. Når motet har sviktet og målet har vært i det blå, så har han hatt tro på at jeg skulle greie å gjennomføre arbeidet.

Prøven på hvordan vi etterfølger Kristi lære, er vår bevissthet om hvordan vi mislykkes i å oppnå fullkommenhet. I hvor stor grad vi nærmer oss en slik fullkommenhet, kan sees; alt vi kan se er graden av vårt avvik.

(Tolstoj, sitert i Yancey 1999:117)

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en kvalitativ studie basert på semistrukturert intervju. Studien har en fenomenologisk tilnærming. Problemstillingen er som følger:

Hvordan kan skriftemålet praktiseres blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?

Den norske Kirke bygger på evangelisk luthersk troslære. Skriftemålet er en del av denne. Informantene i oppgaven er med å formidle ulik tilnærming til problemstillingen, men felles for dem alle er at de på en eller annen måte har praktisk erfaring med skriftemål. Når det gjelder bruken av skriftemålet, ønsker jeg kunnskap om hvordan det kan praktiseres i lys av kirkelig undervisning for ungdom i dag.

Innholdsliste

1.0 INNLEDNING	1
1.1 Valg av emne og problemstilling.....	1
1.2 Begrepsavklaring.....	2
1.3 Skriftemål sett i forhold til samtale og sjelesorg.....	4
1.4 Oppgavens oppbygning.....	5
2.0 SKRIFTEMÅL I DEN KIRKELIGE KONTEKST.....	5
2.1 Skriftemål i lys av Bibelen.....	5
2.2 Skriftemål i Luthers katekisme.....	6
2.3 Skriftemål i forhold til sakramentene, dåp og nattverd.....	7
2.4 Skriftemålet sin plass i undervisningen.....	8
3.0 TEORETISKE PERSPEKTIV.....	9
3.1 Rollen som skriftefar/skriftemor.....	9
3.2 Absolusjonens egenart.....	10
3.3 Pedagogisk profil i den kirkelige undervisning.....	11
4.0 FORSKNINGSMETODE.....	13
4.1 Kvalitativ metode.....	14
4.2 Innsamlingsstrategier.....	15
4.3 Forskningsintervju.....	16
4.3.1 Utvalg og rekruttering av informanter.....	16
4.3.2 Semistrukturert intervju.....	17
4.3.3 Intervjuguide.....	17
4.3.4 Transkripsjon av datamateriale.....	18
4.4 Dataanalyse.....	18
4.5 Anonymitet og etiske vurderinger.....	19
4.6 Oppsummering av forskningsmetode og kvalitet.....	19

5.0 PRESENTASJON AV EMPIRI.....	20
5.1 Skriftemål blant ungdom.....	20
5.2 Hvordan skriftemål gjennomføres.....	24
5.3 Skriftefar/Skriftemor.....	28
5.4 Skriftemål i rammen av kirkelig undervisning.....	30
5.5 Oppsummering av empiri.....	34
6.0 DISKUSJON.....	35
6.1 Hva skriftemål blant ungdom innebærer.....	35
6.2 Hvordan skriftemål utøves.....	38
6.3 Rollen som skriftefar/skriftemor.....	40
6.4 Skriftemålet sin plass i kirkelig undervisning.....	42
6.5 Oppsummering.....	44
7.0 AVSLUTTENDE KOMMENTAR.....	45
LITTERATURLISTE/REFERANSELISTE.....	48
Vedlegg 1 Forespørsel om å delta i masterundersøkelse/ Samtykkeskjema.....	50
Vedlegg 2 Intervjuguide.....	51

1.0 INNLEDNING

Skriftemålet er på mange måter en godt bevart hemmelighet. Flere har uttrykt at dette egentlig er noe de først og fremst forbinder med den katolske kirke. Der ser de for seg filmer hvor en skriftestol står sentralt, og dit kommer man for å bekjenne sine synder til en prest. Skriftemålet er imidlertid også å finne i Den norske kirke. Skriftemålet er blant annet beskrevet i *Den norske kirkes bekjennesskrifter*. Bekjennesskriftene oppmuntrer menighetene til å holde fast ved skriftemålet. (Brunvoll, 2010:50)

Skriftemålet er også med som eget kapittel i den nye salmeboka (*Norsk Salmebok*, 2013:1318).

Det er også interessant å merke seg hvordan det i *Plan for trosopplæring*, understrekes at skriftemålet må gjøres kjent. (*Plan for trosopplæring*, 2010:17)

Foruten dette som allerede er nevnt, finner vi også liturgier både for det alminnelige skriftemål og for det private skriftemål i gudstjenestebøkene. Alt dette vil jeg se nærmere på etter hvert. Det er likevel ikke like enkelt å finne skriftemål konkret løftet frem i lyset av vår tid. Dette inspirerer meg til å se nærmere på hvem som kan ha erfaring med hvordan skriftemål kan praktiseres.

1.1 Valg av emne og problemstilling

Jeg er utdannet allmennlærer og diakon, og jeg har vært engasjert som frivillig i menighetsarbeidet siden ungdommen. I august, 2013, ble jeg ansatt som menighetspedagog i kateketstilling. Gjennom livet har jeg vært heldig å møte mennesker som har vært ærlig om livet sitt på godt og vondt. Når vi har fått fortelle noe vi angrer på, ja fortalt om synd og nederlag, så har det vært en naturlig del av fellesskapet. På bakgrunn av Jesu død for oss, har Guds tilgivelse blitt formidlet, og dette har gitt oss nytt mot til å gå veien videre. Selv om dette er dyrebare erfaringer, så har jeg lett etter hvor denne muligheten er å finne i Den norske kirkes praksis. Da kom det som et lynnedslag. Kan alt dette finnes i skriftemålet?

Geir Gundersen holdt et foredrag for diakonene, 1999, i Møre Bispedømme, og han sa: «De bitene som var ødelagt i livet mitt, ble til gull i Mesterens hender!» Denne setningen har jeg aldri glemt. Det er nettopp dette jeg har erfart i eget liv. De ødelagte bitene er jo ikke mye å skryte av, men det er måten Gud har møtt meg på som har gjort dette til «gull»! Det vil si at jeg har hatt mye mer forståelse i møte med andre mennesker som opplever svik og nederlag, og dette har igjen gjort meg mindre dømmende.

Martin Luther skilte mellom fire ulike former for skriftemål (Olsen, 1961:17ff).

1. Troens skriftemål.
2. Kjærligheten skriftemål.
3. Det alminnelige skriftemål.
4. Det private skriftemål.

En nærmere beskrivelse av disse vil jeg komme tilbake til.

Så skriftemål i ulike former ligger der altså, og det hadde vært umåtelig verdifullt å finne noen som har et bevisst forhold til bruk av det i rammen av kirkelig undervisning. Når det gjelder for hvem, vil jeg avgrense dette til å gjelde ungdom. Det er heller ikke de som eventuelt skulle henvende seg til meg i sin nød jeg er ute etter, men de ungdommer jeg møter generelt i en undervisningssituasjon. For å innhente kunnskap ønsker jeg derfor å bruke intervju som metode, og jeg trenger noen informanter. På bakgrunn av dette vil det være svært avgjørende hvilke informanter jeg kan finne. Jeg kjenner nemlig ingen selv som jeg vet praktiserer det, og det bør være informanter som har et engasjement og en forståelse som gjør at det er noe de har på dagsorden jevnlig uten å være en hendelse utenom det vanlige. Jeg er altså ikke ute etter den gode historien, men jeg trenger gode og praktiske råd til hvordan skriftemålet kan praktiseres. Dessuten ønsker jeg kunnskap for å bruke det i egen undervisning dersom det viser seg hensiktsmessig. Så dette er først og fremst en pedagogisk, psykologisk oppgave. Problemstilling i denne oppgaven er derfor:

Hvordan kan skriftemålet praktiseres blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?

Etter å ha intervjuet et visst antall kirkelige medarbeidere, vil det på bakgrunn av deres erfaring, bli en drøfting opp mot problemstillingen.

1.2 Begrepsavklaring

I *Plan for trosopplæring* står det om kristen tro i praksis: «Barn og unge skal arbeide med tilgivelse: å ha behov for tilgivelse, be om tilgivelse, å være tilgitt, å tilgi. Ungdom skal få anledning til å gå til samtale, sjelesorg og skrifte» (Plan for trosopplæring, 2010:17).

Etter min mening forutsetter dette at relevant undervisning må bli gitt slik at en forstår hva dette kan innebære. Det er derfor vesentlig å forstå begrep som **synd, erkjennelse, bekjennelse og tilgivelse**. Dessuten må en da vite hva **samtale, sjelesorg og skrifte** betyr.

Først vil jeg se nærmere på bruk av ordet **synd**. Åse Margrete Berger Cameron har en aktuell artikkel, *Synd og skriftemål- aktuelle temaer i trosopplæringen?* i boka «*Hva betyr det? Luthers katekisme i trosopplæringen*». Der hevder hun at selve syndsbegrepet er blitt

livsfjernt. Ofte forbindes det mer med fordømmelse, og det har liten gjenklang i dagens samfunn. På tross av dette mener likevel Berger Cameron at temaene fortsatt har en aktualitet med tanke på menneskers relasjon til Gud, til seg selv, til andre mennesker og til skaperverket. De er med andre ord teologisk- antropologisk sentrale. (Berger Cameron 2013:95f)

Dette fremhever også Per Arne Dahl i sin bok, *Oss syndere imellom*. Der peker han på det karakteristiske ved synden som nettopp skiller oss, ikke bare fra Gud, men også fra oss selv og fra våre medmennesker (Dahl, 1980:11). Dahl skriver folkelig og treffende i samme bok: «Dette er sikkert: Alle har nederlag og forsømmelser i det skjulte. Ikke ett eneste menneske er originalt på dette punkt. Alle har synd og skyld» (Dahl, 1980:8).

Berger Cameron har noe av samme tilnærming når hun snakker om synd som grunnleggende mistillit til Gud på den ene siden, og på den annen side synd som gjerningssynder. Begge deler er med andre ord gjenkjennelig i det å være menneske. (Berger Cameron 2013:94)

Når vi da skal snakke sant om livet på godt og vondt, vil dette nødvendigvis føre til en erkjennelse av synd. Da er det begrepet **erkjennelse**, jeg vil se nærmere på.

Dahl skriver i sin bok at mennesker ofte sliter seg ut på å beskytte seg selv med å prøve å leve et mest mulig prektig og moralsk liv. Han hevder at de bruker mye krefter på å opprettholde en feilfri fasade. Dette gjør ofte vondt verre. Det er ved å erkjenne nederlag hos oss selv, at vi også kan se sannheten om oss selv. Det kan være smertefullt å erkjenne sider ved meg selv som jeg verken liker eller verdsetter. Derfor flykter vi mange ganger fra det. (Dahl, 1980, 20ff)

Flukt fra meg selv kan i lengden være skadelig både for kropp og sjel. Samvittigheten vil da ofte kunne plage oss med jevne mellomrom. Syndserkjennelsens sider kan derfor være viktig å dvele ved slik Dahl ser det. Det er viktig at vi både oppdager, innrømmer og bekjenner vår synd. Det er nemlig ved å bekjenne, vi kan få del i Guds tilgivelse. (Dahl, 1980:22)

Tilgivelse er et nøkkelbegrep i teologien, men det problematiseres fordi det sjelden er å finne i andre disipliner. Paul Leer- Salvesen skriver litt om dette i sin bok, *Min skyld*. Når følelse av skyld oppstår, fører det ofte til en lengsel etter tilgivelse om det er mulig. Skyld er et velkjent begrep i jussen, men tilgivelse er det ikke. Ja, i de store fagtradisjonene er det faktisk bare teologien som både gjør skyld og tilgivelse til viktige tema. En kan nesten si at tilgivelse nærmer seg et ikketema i det akademiske liv. Likevel er det slett ikke uvanlig at skyld medfører en refleksjon over mulighet for tilgivelse eller forsoning. Det faktum at den kristne tradisjon sitter på en skatt i så måte, er åpenbar. (Leer-Salvesen 2014:79)

Dahl skriver dessuten at en forutsetning for å oppleve det frigjørende i tilgivelsen, er at man må være villig til å sette navn på det som er vondt. Ekte skyldfølelse er menneskets adelsmerke, hevder han. Han roper et varsko der piller og psykoterapi kan bli brukt for å fjerne skyldfølelse. Dette er på lik linje med å ta fra mennesket dets grunnleggende menneskeverd. (Dahl, 1980:48)

Leer-Salvesen understreker også en annen fare. Han skriver: «Ubearbeidet og fortrenget skyld fører nemlig altfor ofte til at krenkelser og ugjerninger gjentas. Den som slipper unna uten et moralsk oppgjør, er i risikogruppen for tilbakefall» (Leer-Salvesen, 2014:31).

1.3 Skriftemål sett i forhold til samtale og sjelesorg

Skriftemål, samtale og sjelesorg er på mange måter flere sider av samme sak. Likevel har skriftemål sin helt spesielle egenart. Det strekker seg lenger enn bare medvandring og rådgivning. Skriftemål innebærer nemlig en syndsbejelse og deretter en syndstilgivelse uttalt på vegne av Gud selv. Skriftemål har altså en enestående stilling i all sjelesorg. Spørsmålet er bare om det i det hele tatt kan få den plassen det burde ha i den protestantiske sjelesorg? (Enger, 1978:138)

Tilbake til *Plan for trosopplæring*. Når det står at ungdom skal få anledning til å gå til samtale, sjelesorg og skrifte, så må det bety at noen kirkelig medarbeidere må være forberedt til å ta imot ungdommene. Det er derfor vesentlig å sette seg inn i hva dette kan innebære. En samtale gir mulighet til en god dialog. Det gjelder å skape tillit, trygghet i situasjonen. Ofte vil samtalen utvikle seg underveis i et bekjentskap. Dette jevnlig møtet med blant annet konfirmanter, vil i stor grad danne grobunn både for mer utdypende samtaler og refleksjoner.

I sjelesorg ligger et annet potensiale. I den kan både samtale og skrifte innbefattes. Ungdommer er stort sett åpne om det meste, og jeg tror det er viktig å være oppmerksom på hva den enkelte signaliserer av behov. Å møte dette behovet kan være både givende og utfordrende på samme tid. Samtidig er det en unik sjans til å komme nær ungdommer på en måte som andre instanser har liten sjans for i dagens samfunn. På skolen settes faglige krav og vurdering i sentrum. I fritidssysler blir ofte ungdommene vurdert etter evne og resultat. Det kommer stadige drypp i media der det settes fokus på den ensomhet og forventning mange ungdommer opplever. Dette er en kontrast til alt det som virker så vellykket i samfunnet. Det er derfor viktig for kirken å holde døren åpen for ungdommer til å dele både deres glede, sorg, ensomhet og smerte.

1.4 Oppgavens oppbygning

Masteroppgaven er delt inn i sju kapitler. I innledningskapittelet forteller jeg om bakgrunn for valg av tema, problemstilling og avklaring av begreper. Kapittel 2, skriftemål i den kirkelige kontekst, tar for seg skriftemål i bibelens lys, i lys av Luthers katekisme, og i forhold til sakrament og undervisning. I kapittel 3, teoretisk perspektiv, presenteres det teoretiske rammeverket for oppgaven. Det er i hovedtrekk teori som ligger til grunn for problemstillingens aktualitet. I kapittel 4, forskningsmetode, forteller jeg om hvilken metode jeg har brukt for best mulig å finne svar på denne forskningen. I kapittel 5, presentasjon av empiri, blir informantenes svar og refleksjoner systematisert. Så i kapittel 6, diskusjon, drøftes datamaterialet i sammenheng med funn, problemstilling, den kirkelige kontekst og teoriforankring. Avslutning på oppgaven kommer i kapittel 7 med avsluttende kommentar. Der vil jeg også reflektere rundt hvordan prosessen har vært og eventuell videre forskning.

2.0 SKRIFTEMÅL I DEN KIRKELIGE KONTEKST

Jeg vil nå se på noen av kirkens egne tekster om skriftemål. Dette gjør jeg for å skape en forståelse for temaet og begrunnelse for hvorfor det fortsatt kan være aktuelt i dag. Dette vil også være en plattform for mitt videre forskningsarbeid. Her vil jeg nevne tre kilder som bør vektlegges, og det er *Plan for trosopplæring*, *Norsk Salmeboka* og gudstjenestebøkene.

2.1 Skriftemålet i lys av Bibelen

I den romersk-katolske kirke er skriftemålet et av sakramentene. Dette er derfor en naturlig del for enhver katolikk. Slik har det vært lenge før reformasjonen, og det er slik det også fungerer i våre dager. (Enger, 1978:109) I den evangelisk lutherske kirke er imidlertid skriftemålet ikke lenger et sakrament. Det vil si Jesus oppfordrer ikke direkte til skriftemål, og all praksis er basert på tilbud til den enkelte. Det er likevel ikke vanskelig å finne begrunnelse for bruk av skriftemål i Bibelen. Mange av versene taler også klart nok selv.

Et sentralt vers i så måte er Jakob 5,16: «Bekjenn da syndene for hverandre og be for hverandre, så dere kan bli helbredet.» Jesus døde for alle våre synder, og tilgivelse og evig liv mottar vi uforskyldt ved tro i dåpen. Likevel vil det oppstå tider med tvil og fordømmelse i vårt eget hjerte, og da kan skriftemålet være til hjelp.

I 1.Joh.1,8-9 står det videre: «Sier vi at vi ikke har synd, da bedrar vi oss selv, og sannheten er ikke i oss. Men dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss fra all urett.»

I liturgi for skriftemålgudstjeneste, finner vi flere bibelvers. Jeg vil nevne noen av dem. Allerede som inngangshilsen leses det fra Mark. 2,17: «Herrens fred være med dere alle. Vår Frelser Jesus Kristus sier: Det er ikke de friske som trenger lege, men de syke. Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men syndere.» Alternativt leses ordene fra 1.Joh.2,1-2: «Mine barn, dette skriver jeg til dere for at dere ikke skal synde. Men om noen syndet, har vi en talsmann hos Far, Jesus Kristus, Den rettferdige. Han er en soning for våre synder, ja, ikke bare for våre, men for hele verdens.» (Gudstjenestebok for Den norske kirke, del 1: Skriftemålgudstjeneste s. 260ff)

I skriftemålgudstjenesten finner vi også selvprøvelse der De ti Guds bud blir lest. Dette er synonymt med skriftespeil, der hver enkelt får anledning til å se hvor en selv har sviktet.

Gudstjenesteliturgi for det allmenne skriftemål og liturgi for det private skriftemålet, er beskrevet i gudstjenestebøkene fra 1992. Disse er fortsatt gjeldende. Jeg ringte Kirkerådet for å spørre om bakgrunnen for det som står om skriftemålet. Jeg fikk da opplyst at det aldri har vært noe poeng verken å fornye eller forandre det som står om skriftemål. Dette ble begrunnet ut fra at Luther selv satte skriftemålet så høyt, og fordi det derfor er en del av kirkens bekjennesskrifter. Etter det jeg forsto er det så vesentlig at det rett og slett er uaktuelt å begrense eller forandre det på noen som helst måte.

I tillegg til gudstjenestebøkene, er det kommet en perm om hovedgudstjenesten. Denne heter **Gudstjeneste for Den norske kirke**. Den er utgitt i 2011 på Eide Forlag. Her skisseres flere forslag som også innbefatter skriftemål. Som del av forberedelsen til gudstjenesten, kan menigheten få anledning til å komme tidligere. De kan da eksempelvis tenne lys, meditere eller lese en bønn. I denne sammenheng kan det også bli gitt tilbud om samtale og/eller privat skriftemål. (*Gudstjeneste for Den norske kirke*, 2011: 8.6) Et annet forslag er bønnevandring som del av forbønnen eller egen vandringsgudstjeneste. Der kan skriftemål være en av stasjonene. (*Gudstjeneste for Den norske kirke*, 2011: 2.53) I en nærmere forklaring til gjennomføring står det:

Eventuelt skriftemål i bønnevandringen forutsetter også at rommet er egnet til det. Stasjonen må være skjermet i forhold til andre stasjoner og bevegelser, slik at skriftemålets personlige og private karakter kan ivaretas på best mulig måte.

(*Gudstjeneste for Den norske kirke*, 2011: 8.37)

2.2 Skriftemål i Luthers katekisme

I Luthers lille katekisme har Luther skrevet om skriftemålet. Det er i seg selv ikke nødvendig for frelsen, men det er et nådemiddel som vi har fått tilbud om å bruke. I Luthers lille katekisme beskrives kjernen i skriftemålet. Det første er at det innebærer en bekjennelse.

Det andre er at syndstilgivelsen som blir formidlet av skriftefar, er av Gud selv. *Norsk salmebok, 2013*, har også skrevet om skriftemålet nettopp som en del av katekismen.

Det er tidligere nevnt fire former for skriftemål. I troens skriftemål gjelder det bekjennelse av synd for Gud. Dette så Luther som en selvfølge for enhver kristen gjennom hele livet. I kjærlighetens skriftemål bekjenner man synd for den som en har såret eller forurettet. Det kan være ydmykende, men Luther var klar i sin formening om at dette var viktig. Ja, han klagde på at det tilsynelatende ofte var forsømt. Det alminnelige Skriftemålet står beskrevet i gudstjenesteboken. Presten sier frem en allmenn bekjennelse, og siden blir det gitt et individuelt tilsagn om tilgivelse. (Olsen, 1961:17ff)

Når det gjelder troens og kjærlighetens skriftemål hører disse naturlig til i kristenlivet. Ja, det er rett livsviktig for vårt åndelige liv, slik Olsen hevder det i sin bok. Slik er det imidlertid ikke med det private skriftemål. Det private skriftemål er likevel en uvurderlig skatt, slik han ser det. (Olsen, 1961:17)

Luther var helt klar i sitt syn om viktigheten av det private skriftemål. Han gikk selv til skrifte hele livet, og han uttrykte at dette hadde holdt han oppe livet igjennom. Luther understreket imidlertid at skriftemålet aldri måtte ha domstolkarakter som i den katolske kirke, og mennesket oppnår aldri noen særegen fortjeneste for Gud ved bruken av det. Luthers mål var nettopp å befri skriftemålet fra ubibelske vrangforestillinger om saliggjøring i så måte. (Olsen, 1961:25ff)

I sin bok skriver Enger et tankekors for oss andre: «Privat-skriftemålets historie i europeisk lutheranisme er ennå ikke skrevet, og det synes som om uttalelsene og læren som finnes i de lutherske bekjennesskrifter blir tatt svært lettvent av de fleste lutheranere» (Enger, 1978:100).

2.3 Skriftemål i forhold til sakramentene, dåp og nattverd

Luther begrunnet skriftemålet bibelsk ut fra Romerne 6, der det står at ved dåpen er vi ikke bare begravd med Kristus, men vi er også oppreist i Kristus til et nytt liv (Brunvoll, 2010:132). Skriftemålet leder altså mennesker til å se at dåpen gjelder fortsatt. En forteller for samvittighetens skyld om det som ligger og tynger, slik at man på nytt kan gå videre, tilgitt og med ny frimodighet. Den lille katekisme går videre inn på skriftemålets betydning for hvem, hva og hvorfor. Det er likevel vesentlig slik det tidligere er nevnt, at Luther ikke mente at skriftemålet er nødvendig for frelsen. Skriftemålet er heller med å understreke nådens gave som i dåpen fortsatt gjelder.

Det er interessant å studere koblingen mellom skriftemål og nattverd i Den norske kirke, både teologisk og historisk. Bergan skriver i sin bok *Skriftemål og Skriftestol* at det før 1907 var en utbredt praksis med skriftemål før nattverd. Siden ble det anbefalt en valgfrihet når det gjaldt nødvendigheten av skriftemålet i forkant.

Som finnmarking, oppvokst i Kirkenes, husker jeg godt de første gudstjenestene jeg var med på. Da var det obligatorisk altergang med skriftemål før vi gikk til nattverd. Denne skriftemålstvangen var etter flere sin mening med å svekke tilbudet som en gave. Derfor ble denne praksisen endret, og det er nå et utelukkende frivillig tilbud. Det må likevel sies at mange har funnet hjelp i det alminnelige skriftemålet til å legge fortiden bak seg.

Etter hvert ble imidlertid det allmenne skriftemål i gudstjenesten praktisk talt opphevet. Det er likevel et unntak der menigheter i de to nordligste bispedømmene fortsatt har gitt plass til skriftemål før nattverd i gudstjenesten (Bergan, 1982:173ff). Sandvik har også et kapittel om dette i sin bok og fremholder at nedgang i nattverdgjester noen steder skyldtes uenighet og utrygghet nettopp rundt liturgiske endringer omkring nattverd og skriftemål (Sandvik, 1998:126). Et annet moment er at flere syntes nattverden sitt preg av feiring, ble mer dyster i sin fremtoning uten skriftemålet (Sandvik, 1998:148). Nå er jo proklamering av syndenes forlatelse en vesentlig del av nattverden. Sandvik mener at det et spørsmål om nattverdgestene er helt klar over dette aspektet av syndsbejelse og syndenes forlatelse i dag. Poenget er likevel at en form for skriftemål er å finne i selve nattverdfeiringen.

2.4 Skriftemålet sin plass i undervisningen

En oppsummering så langt viser at skriftemålet fortsatt er levende i Den norske kirkes lære, i planer og i gudstjenestebøkene. Der blir det som tidligere nevnt, oppfordret til at kirken bør gi nødvendig forkynnelse og informasjon om hva dette gjelder. Dette er det flere som understreker. Berger Cameron hevder i sin artikkel at undervisning om synd, skriftemål og tilgivelse er med å gi et sant bilde av det å være menneske. Som hun selv sier: «Det bidrar til å la alle typer erfaringer få plass i livet, også de onde, de som bærer i seg skyld og smerte over å ha brutt *budene*» (Berger Cameron, 2013:111), og hun fortsetter avslutningsvis: «Samlet sett bidrar undervisning om synd sammen med en skriftemålspraksis til en realistisk og troverdig livsutrustning for unge mennesker. Det er dermed holdepunkter for å si at en slik undervisning og praksis er vel egnet i trosopplæring for ungdom» (Berger Cameron, 2013:112).

Det er faktisk svært sannsynlig at skriftemålspraksis ville bli langt mer utbredt for alle om kirken så nødvendigheten av å lære menighetene om den. Ikke bare for ungdom spesielt, men i menighetens gudstjenester og undervisningsgrupper burde læren være der. Også de teologiske fakultet og andre utdannelsesteder har her et særlig ansvar. Det er ingen tvil

om at en understrekning av de lutherske kirkesamfunns bekjennelsesskrifter vil kunne virke positivt for en slik utvikling. (Enger, 1978:137)

Det er etter min mening også helt avgjørende for praktisering av skriftemål blant ungdom at det er begrunnet i relevante planer og liturgier. *Plan for trosopplæring* er derfor et av de verktøyene som vil være med å styre valgene innen kirkelig undervisning. Som tidligere nevnt, så står det at ungdom skal få anledning til å gå til samtale, sjelesorg og skrifte. På bakgrunn av dette ringte jeg Kirkerådet og fikk snakke med Kristine Aksøy. Hun begrunnet det slik at dette var helt bevisst fordi det er ønskelig at ungdommer ikke bare skal lære om skriftemål, men at de skal få anledning selv til å oppleve det og erfare det. Det må derfor være et viktig poeng at kirkelige veiledere får et bevisst forhold til hva de selv er forpliktet på ifølge planen.

3.0 TEORETISK PERSPEKTIV

I dette kapittelet er det naturlig å se på en teoretisk forståelse av skriftemålet. I forhold til kirkelig undervisning, vil det da bli en psykologisk, pedagogisk tilnærming. Jeg vil her vektlegge skriftemålets kjerne, nemlig bekjennelse og absolusjon. Derfor vil det også bli sett nærmere på rollen som skriftefar eller skriftemor. Så vil jeg løfte frem det særegne ved absolusjonen. Det er dessuten viktig å se hvordan pedagogikken er med å forme en undervisning. Her blir det vesentlig å se ungdom som selvstendig subjekt, men i denne oppgaven er også underviseren i fokus. Det er nemlig en vesentlig forskjell på å være en kirkelig underviser og den tradisjonelle lærerrollen i skolen.

Det blir derfor i denne oppgaven viktig å vurdere hvilken pedagogikk som ligger til grunn for den kirkelige undervisning. Vi vet at skolen tar seg av undervisning **om** tro, men den kirkelige undervisning skal ha fokus på hvordan dette kan bli **til** tro for den enkelte. Da er hele mennesket i sentrum, både ånd, sjel og legeme.

Sammen med kapittel to og tre, vil det materialet som blir avdekket ved intervjuene, danne utgangspunktet for nærmere drøfting.

3.1 Rollen som skriftefar/skriftemor

Som allerede nevnt, kan skriftemål inngå som en del av sjelesorg. K-P Dahl definerer sjelesorg slik: «Sjelesorg er kristen omsorg for det enkelte menneske» (K-P Dahl, 1981:33).

Det er også viktig å se at skriftemål og sjelesorgsamtaler kan utfylle hverandre. Selv om mye kan løses over kortere tid, så er det et faktum at ting tar tid. Kanskje er det tålmodighet

gjennom flere slitsomme samtaler som forløser en ny start? K-P Dahl peker her på «langtidssjelesorg» ved psykiatriske lidelser, personlighetskonflikter, moralske eller religiøse problem (Dahl, K-P 1981:63). I denne oppgaven lar vi imidlertid de tyngre sjelesorgsamtalene ligge.

Det vil uansett være viktig hvordan skriftefar eller skriftemor møter den enkelte. Her kan det være aktuelt å se på ulike sjelesørgeriske metoder. K-P Dahl tar utgangspunkt i noen psykologiske (psykoterapeutiske) modeller som kommer til uttrykk i tre ulike metoder:

1. Problemene i sentrum.
2. Sjelesørgeren i sentrum.
3. Konfidenten i sentrum.

Den første metoden har fokus på det som blir fortalt. Her er det viktig at sjelesørgeren ikke lar sitt eget subjektive syn styre samtalen.

Den andre metoden kan være når sjelesørgeren dominerer samtalen og driver den frem mot et bestemt mål som han har satt seg. Faren kan være at gode råd og oppmuntringer presses ned over hodet til den enkelte. Dessuten kan det i noen tilfeller føre til en unaturlig binding til sjelesørgeren, og det kan bli vanskelig å ta egne, selvstendige beslutninger.

Både første og andre metode har altså sine svakheter. Tredje og siste metode har sin modell i Carl R. Rogers psykologiske rådgivning, og det er denne jeg vil fremheve. Rogers vektlegger at en selv blir gitt mer innsikt i egen personlighet og livssituasjon. Svært viktig er det at en prøver å finne den emosjonelle bakgrunn for hva som blir formidlet. (Dahl, K-P 1981:154ff)

Det er utvilsomt viktig å tenke over den rollen en sjelesørger vil ha i møte med enkeltmennesker. Det er også på sin plass å understreke sjelesørgerens evne til å lytte. K-P Dahl skriver:

Et gammelt ordtak sier at siden vi har to ører, men bare en munn, er det meningen at vi skal høre dobbelt så mye som vi snakker. Dette ordtaket passer godt for sjelesørgere og psykoterapeuter. Theodor Reik taler endog om «det tredje øret», en slags empatisk evne som gjør at enkelte mennesker har lettere for å leve seg inn i andres kamper og problemer. (Dahl, K-P 1981:173)

3.2 Absolusjonens egenart

Enger peker i sin bok på forskjell mellom protestantisk og romersk-katolsk teologi. Protestantisk teologi med Luther har oppfattet det slik at nøkkelmakten beskrevet i Matt.16,18-19: «Og jeg sier deg: Du er Peter, og på denne klippen vil jeg bygge min kirke, og

dødsrikets porter skal ikke få makt over den. Jeg vil gi deg himmelrikets nøkler; det du binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og det du løser på jorden, skal være løst i himmelen.» Nøkkelmakten er altså først gitt til Peter, og så er den gitt videre til disiplene og kirken. Dette gir forståelsen for hvem som på vegne av Gud kan tilsi syndenes forlatelse, altså absolusjonen. Den romersk-katolske kirke hevder imidlertid at nøkkelmakten tilhører Peter, men at fra han er den kun gitt videre til paven og presteskapet. For den lutherske kirke sitt syn innebærer det imidlertid at det ikke bare er forbeholdt presteskapet å gi absolusjonen. Ethvert medlem i kirken kan ut fra dette tilsi absolusjon på vegne av Gud selv. (Enger 1978:105f)

Absolusjon er Guds tilgivelse. Teologen, Karl Barth, fremholder sterkt at det derfor ikke er snakk om noe som menneske i seg selv kan gjøre seg fortjent til. Tilgivelsen er derfor heller ikke til salgs, og den kan ikke kjøpes ved offerhandlinger eller et moralsk bedre liv. Det er derimot Gud som gir dette som en gave til oss. Gud er den som handler, ensidig, raus og suveren. Bare slik kan Gud lukke det gapet som er oppstått på grunn av menneskets skyld. Gud gir altså tilgivelsen av kjærlighet for å gjenopprette alt som var ødelagt. (Leer-Salvesen 1998, 168ff)

Ved gjenopprettelsen av det som var ødelagt, kan menneske igjen glede seg i det nære fellesskapet med Gud selv. Teologen Dietrich Bonhoeffer skriver det slik:

Fra nå av vinner den kristne seier etter seier. Det som hendte med oss i dåpen blir på nytt gitt oss i skriftemålet. Vi er reddet ut av mørket og inn i Jesu Kristi rike. Dette er gledesbudskapet. Skriftemålet er fornyelsen av dåpens glede. «Om kvelden kommer gråt som gjest, om morgenen blir det frydesang» (Sal.30,6). (Bonhoeffer 2012:99)

Skriftemålet har også en parallell til det psykologiske begrepet katarsis -renselse- som også er å finne i psykoanalysen. Dersom det er samvittighetskonflikter på grunn av psykiske lidelser eller psykosomatiske plager, så kan faktisk skriftemålet være et middel til lindring og helbred. Absolusjonen, tilgivelsen, kan rett ut fri et menneske fra samvittighetsbyrder og i alle fall sette i gang en psykologisk prosess til bedre helse for kropp og sinn. (Dahl, K-P 1981:37)

3.3 Pedagogisk profil i den kirkelige undervisning

I *Plan for trosopplæring* står det mye om hvordan en best mulig kan legge til rette for undervisning av barn og unge. Grunntonen er at det å vokse som kristen, er en livslang læring. I første kapittel som nettopp har dette for seg, står det:

Trosopplæringen må knyttes til barn og unges livserfaring og livstolkning. Trosopplæring er en dannelsingsprosess der oppdragelse, undervisning, kultur- og tradisjonsformidling og kristen tro i praksis

spiller sammen. Opplæringen må bære preg av totalformidling, der kunnskap og opplevelser i menighet og hjem gir læring i og av fellesskapet. (Plan for trosopplæring 2010:5)

I denne planen finner vi også det som tidligere er nevnt, om å gi ungdom anledning til selv å gå til skrifte. Det holder ikke å lære om det. De skal selv få erfare hva det vil si. Den aktive deltakelsen skal på den måten gi læring som «sitter».

Hermeneutikken er viktig. Jeg tenker da på *læren om forståelse*. Ikke minst når det gjelder en såpass gammel praksis som skriftemål er dette viktig. Austad sier noe om dette i sin bok om tolkning av kristen tro:

Dette er vesentlig i teologien, hvor det gjelder å forstå, forklare, oversette og aktualisere en troslevering. Den hermeneutiske tilnærming vil som regel gi seg betydelige utslag i tolkningen av kristen tro i vår tid. På dette feltet er det om å gjøre å kunne se forskjellen mellom egne og andres forståelse. En kan ikke gå ut fra at egen forståelse av en tekst faller sammen med hva andre har lagt i teksten den gang den ble eller slik den er blitt lest. (Austad 2008:15f)

I denne avhandlingen er det særlig belyst en eksistensiell hermeneutikk. Birkedal (2008) forklarer dette som møtet mellom personens egen erfaring og lærestoffet. Ja, hvordan personen selv skal tolke egne erfaringer og impulser fra lærestoffet. Her blir det da snakk om en danningsteoretisk modell der møtet mellom den unge og kulturen de møter, er i fokus.

Som en bakgrunn kan det være greit å repetere litt i forhold til ulike teologiske og pedagogiske tradisjoner. Geir Afdal og senere videreutviklet av Jon Magne Vestøl skiller mellom tre kulturfenomener. Disse kan også gjenspeiles i den kirkelige undervisning:

1. Tradisjonalisme: Har forkjærlighet for trosopplæring og misjonerende forkynnelse.
2. Modernisme: Fremhever kritisk refleksjon og dialog.
3. Postmodernistisk undervisning: Tar utgangspunkt i individets egne forestillinger og erfaringer og den enkeltes moralske intuisjon. (Birkedal, 2008:6f)

Det er ikke vanskelig å se hvordan undervisningen kan være preget av hvordan tradisjon og kultur har utviklet seg. Mange ganger kan de også være flettet i hverandre. Det er imidlertid ingen tvil om at dagens trosopplæring er særlig oppmerksom på at ungdommene skal få gjøre sine opplevelser og erfaringer i forhold til egen modning og tro.

Tro kan også vise seg i spiritualitet. Det er da i forståelsen som en medfødt åndelighet og relasjon. Ungdommer har nemlig ofte et grunnleggende ønske om selv å forstå på tross av alt som kan tale imot. Det kan gi seg uttrykk i en kritikk mot det etablerte, men de ønsker likevel ikke å bli definert utenfor. Tvert imot kan det at kirken gir en åpenhet for at de kan komme som de er, åpne et rom for åndelig vekst og livsmestring. Det må ikke være slik at kunnskap bare er forbundet med intellektuell viten. Dette vil i så måte være en snever forståelse i

motsetning til hvordan Jesus levde sammen med sine disipler med et kall til tro og tjeneste. (Birkedal, 2008:30f)

Kunnskap kan formidles på mange måter, og det er en bevisstgjøring som ofte skal til for å se nye muligheter. Birkedal (2008:34) fremhever tre didaktiske hovedretninger i sin rapport:

1. Lære- og undervisningsteoretisk modell: Fokus på målbar atferd og ferdighet.
2. Danningsteoretisk modell: Fokus på etiske valg og atferd og hjelp til å takle livet.
3. Kritisk modell: Utfyller de to andre modeller. Deltakerstyrt med reell medbestemmelse.

Det å se ulike måter å formidle kunnskap på, får også konsekvenser for lærerrollen. Dette er utrolig viktig for den og de som har ansvar for den kirkelige undervisning.

Kirken trenger i stor grad ledere som:

- Legger vekt på den danningsteoretiske modell, med fokus på å utvikle det enkelte menneske.
- Ser på læring som samhandling.
- Har en forståelse av at undervisningen skal gi både refleksjon, relasjon og relevans.
- Har en kristendomsfaglig profil som kombinerer både det utdanningsorienterte, det fellesskapsorienterte og livshjelpsorienterte. (Birkedal, 2008:38f)

Vi som undervisere har altså et ansvar for at undervisningen skal vektlegge både:

1. Refleksjon,
2. Relasjon
3. Relevans.

Dette innebærer at vi nettopp må gi rom for det. De unge skal få **reflektere** over eget liv og over sin egen gudstro. Dette skjer i **relasjon** til både andre ungdommer, ledere og kulturen som omgir dem. Samtidig må undervisningen oppleves som **relevant** for den unges erfaringer, virkelighet og følelsesliv. (Birkedal,2008:46ff)

Så er og blir den kirkelige underviser først og fremst en medvandrer for den unge. Birkedal sier det slik: "Det inkluderer både kunnskapsformidling, læring som sosialisering og den emosjonelle siden ved personen, der en søker å få gode opplevelser. En medvandrer har den unge i sentrum" (Birkedal, 2008:39).

Selv om den unge er i sentrum, så er også lyskasteren på underviseren. Det er viktig å se de nøkler som kan være til hjelp i rollen som underviser og ikke minst som medvandrer.

4.0 FORSKNINGSMETODE

I dette kapittel vil jeg redegjøre for oppgavens metodiske tilnærming. Det har her vært bevisste valg for best mulig å belyse oppgavens problemstilling. Da valget falt på en kvalitativ

metode, var det derfor etter nøye vurdering. Prosessen vil bli lagt frem steg for steg fra møtet med informanter og analyse av de funn som ble avdekket. Dette innebærer dessuten hvilke innsamlingsstrategier som er valgt og hvordan forskningsintervjuene ble til. Presentasjon av utvalg, rekrutteringsprosess og arbeid med intervjuguiden vil synliggjøre hvordan data ble hentet frem. Så vil arbeid med transkripsjon og analyseprosess tydeliggjøre de funn som viste seg.

4.1 Kvalitativ metode

Avhandlingens tema og ikke minst problemstilling har hatt avgjørende betydning for hvilken metode som kunne være hensiktsmessig. Fokuset har vært på hvor og hvordan jeg kunne innhente mest informasjon og kunnskap. Da det viste seg å være vanskelig å finne mange nok informanter som har den etterspurte praksis, var det om å gjøre å spore opp noen av disse for så å kunne gå mer i dybden av hva de kunne fortelle. Av denne grunn valgte jeg den kvalitative metode.

En kvalitativ tilnærming innebærer klare strategier for hva forskeren skal konsentrere seg om for å løse de vitenskapelige problemstillinger som ligger der. Metoden egner seg godt der det settes fokus på fenomener som det er forsket lite på. Dette er et vesentlig poeng. Det er ikke antall undervisere som har en skriftemålspraksis det spørres etter, men mer hvordan denne undervisningen tilrettelegges og praktiseres i rammen av kirkelig undervisning, da rettet mot ungdom som målgruppe. Da det også er lite litteratur å vise tilbake til, var det enda mer naturlig å velge den kvalitative metode med en fenomenologisk tilnærming. Johannessen m.fl. fremhever nettopp denne metoden når det gjelder å belyse fenomen vi ikke kjenner særlig godt. (Johannessen m.fl. 2011:32)

Den kvalitative metode vurderes dessuten ut fra andre kriterier enn den kvantitative. Her er det ikke tallenes tale som gjelder men begrep som pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet. For å ta pålitelighet (reliabilitet) først, så er dette viktig for det inntrykk undersøkelsen gir om den rett og slett er til å stole på. Forskere er forskjellige, og det er ingen tvil om at jeg også vil være et instrument i så måte. Forskningen vil ofte kunne farges av forskerens teoretiske ståsted. Det blir derfor viktig å synliggjøre og begrunne de valg jeg har tatt. Troverdigheten (begrepsvaliditet) henger sammen med dette, og framgangsmåte og funn vil etterstribes på å reflektere det som er selve oppgavens hovedmål. Det har derfor vært viktig for meg å ha oppgavens problemstilling i tankene gjennom hele arbeidet. Overførbarhet (ekstern validitet) viser seg så om dette kan gjøres gjeldende utover de aktuelle tilfeller som blir belyst. Dette viser seg i slutninger som trekkes på bakgrunn av systematisering og analyse. Utvilsomt vil dette være et mål for all forskning. Nettopp fordi

det etterspørres en ikke altfor kjent praksis, har det absolutt vært en viktig målsetting å se om dette lar seg praktisere i den normale rammen for kirkelig undervisning. Sist men ikke minst skal undersøkelsen kunne måles ut fra bekreftbarhet (objektivitet). Det er her forventet at forskningen skal komme med et nytt, unikt perspektiv i studiet. Det har derfor vært særdeles viktig at funnene er resultat av forskning og at ikke jeg som forsker, bygger opp om mine egne, subjektive holdninger. (Johannessen m.fl. 2011:3229ff)

Det har vært en bratt læringskurve for min del i denne avhandlingen. Informasjonen som informantene har gitt, har vært utrolig lærerik og unik. På en måte har det vært nervepirrende ikke å kjenne informantene, men det har også gjort det enklere å møte dem uten annet bakteppe. Det viktige har vært å samle inn data som er mest mulig relevant og pålitelig. (Johannessen m.fl. 2011:33)

4.2 Innsamlingsstrategier

I denne oppgaven har jeg arbeidet ut fra tre strategier. For det første har det vært viktig å se nærmere på informantene og deres praksis med skriftemål. Så har jeg gått inn i en del litteratur om skriftemål. For det tredje har jeg ønsket å vurdere den bakgrunnsinformasjon som finnes om aktuell kirkelig praksis og regelverk.

Først litt om informantene og deres praksis med skriftemål for ungdom. Dette har vært en innfallsvinkel til å forstå sammenhengen det forekommer innenfor, altså rammen av kirkelig undervisning. Virkeligheten formidles slik informantene selv oppfatter den. Dette vil igjen gi forståelse og innsikt i andres livsverden. Det har vært viktig at jeg som forsker har greid å fange opp det som er sentralt. (Johannessen m.fl. 2011:82f) Så var det helt vesentlig å finne informanter som kunne belyse problemstillingen i denne avhandlingen. Før intervjuene ble det muntlig og skriftlig avklart med den enkelte informant om den kunne si seg villig til å være med i undersøkelsen. (Se vedlegg 1)

Det finnes også en god del litteratur som omhandler skriftemål generelt. Dette er viktig stoff for meg for å ha en viss basiskunnskap. Dette gjenspeiler seg også i store deler av oppgaven og belyser nettopp hva skriftemål innebærer.

Proessen har vært spennende og til tider utfordrende. Det har ikke minst vært viktig å begrunne problemstillingen ut fra Den norske kirkes lære. Derfor har jeg vært i samtale med flere som har vært med i arbeidet omkring gudstjenesteliturier, arbeid med utarbeidelsen av den nye salmeboka og ikke minst utforming av ny gjeldende *Plan for trosopplæring*. Dette har selvsagt betydning for forankringen av den praksis som kan råde. Dessuten vil det være viktig fordi det er en del av arbeidsredskapene til kirkelig undervisere.

4.3 Forskningsintervju

Det har vært en omfattende prosess å jobbe med intervjuene. Både forarbeid, gjennomføring og etterarbeid har tatt tid med tanke på de vurderinger som er blitt gjort for best mulig å få tak i det sentrale i forskningen. Valgene vil bli synliggjort gjennom fire følgende punkt: Utvalg og rekruttering av informanter, semistrukturert intervju, intervjuguide og transkripsjon av datamateriale.

4.3.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Siden problemstillingen belyser spørsmål i rammen av kirkelig undervisning, har det vært et ønske å finne undervisere i dette feltet. Fordi jeg i utgangspunktet ikke hadde kjennskap til noen på dette området, måtte jeg forhøre meg litt rundt omkring. Det var da ved to tilfeller et navn på en mulig informant dukket opp. Det ene var via en forelesing for diakoner på Vestlandet, og det andre dukket opp via en av undervisningsinstitusjonene i teologi. Samme navn ble det her referert til, og mulig informant ble kontaktet. Denne sa seg umiddelbart villig til å være med i undersøkelsen. Gjennom dette første intervjuet, ble det stilt spørsmål om denne informanten igjen visste om noen andre potensielle informanter. Da kom det opp et nytt navn.

Valgene ble gjort på mange måter etter snøballprinsippet, beskrevet i Repstad sin bok. (Repstad 2009:57) En av informantene ble også funnet ved hjelp av søk på data om skriftemål. Hver og en av informantene må kunne sies å være nøkkelinformanter slik Repstad definerer dem. Alle har en rolle som gjør at de praktiserer innenfor rammen av kirkelig undervisning rettet mot ungdom. De var alle samarbeidsvillige og motivert til å fortelle. Dessuten hadde de stor evne til å formidle sin erfaring. (Repstad 2009:58) Når dette er sagt, så har det faktisk ført til en spennende reise i det geografiske kirkelandskapet vi har, på kryss og tvers, fra sør til nord. I alt har jeg vært heldig å få intervjuet fire informanter.

Jeg tok først kontakt muntlig via telefonsamtale. Der fikk jeg en god dialog. Så sendte jeg samtykkeskjema via mail, hvor jeg skriftlig redegjorde for hva jeg ønsket svar på. Sammen med samtykkeskjema sendte jeg foreløpig intervjuguide. Alt dette viste seg å være svært viktig, for de ante jo heller ikke hvem jeg var. Den ene informanten kjente jeg litt til, men det var gjennom en helt annen sammenheng. Når jeg avtalte tid og sted for intervju, så var det informantene selv som foreslo hvor og når. Dette tror jeg gjorde at de kunne slappe av i intervjusituasjonen. (Johannessen m.fl. 2011:142f) På bakgrunn av utsendte mail, var informantene dessuten ganske klar over hva jeg ønsket svar på. Samtidig ante jeg ikke hva deres praksis innebar, så det var kanskje enda mer spennende for meg enn for dem. Ja, intervjuene ble på mange måter som en eksamenssituasjon der jeg var utrolig spent på hva de hadde å fortelle. For å dokumentere intervjuet, brukte jeg egen mobiltelefon med direkte

lydopptak. Dette var lite sjenerende, og jeg trengte ikke å konsentrere meg om å notere det de sa. (Johannessen m.fl. 2011:146f) Intervjuguiden hadde jeg foran meg, så jeg kunne kontrollere om jeg fikk svar på alle ulike tema og spørsmål. Da kunne jeg stille de spørsmål som kanskje ikke var belyst, og jeg hadde også muligheten til å stille utdypende spørsmål der det var behov for det. Intervjuene varte mellom 35 minutter til 50 minutter.

4.3.2 Semistrukturert intervju

Kjært barn har mange navn. Semistrukturert intervju er også kalt delvis strukturert intervju eller intervju basert på intervjuguide. Intervjuguiden er her ikke et spørreskjema, men liste over tema og generelle spørsmål som skal gjennomgås i løpet av intervjuene. Temaene har sitt utgangspunkt i problemstillingen som undersøkelsen omhandler. Dette var også viktig for meg. (Johannessen m.fl. 2011:139)

Etter første intervju kom det frem opplysninger som gjorde det naturlig å utdype en del av spørsmålene i intervjuguiden. Dette gjorde at intervjuene ble noe forskjellig etter hvert, men samtidig fikk en belyst flere tema fra ulike sider. Dette er nettopp styrken ved semistrukturert intervju, og det ga studiet et større spenn.

Det utfordrende ved slike intervju, er likevel at formulering av meningsfulle spørsmål måtte komme raskt. Dette sikret en god flyt i samtalen. Dessuten var fokus på at informanten ikke unødig blir avbrutt i sin tankerekke. Det vesentlige ble derfor å lytte til hva som var kjernen i hva informanten ønsket å si. Respons ble gitt ved oppmuntrende blick, nikking og annen nonverbal kommunikasjon. Dette ble gjort for ikke å forstyrre informasjonsflyten. (Johannessen m.fl. 2011:143f)

4.3.3 Intervjuguide

Intervjuguiden ble nøye gjennomtenkt. Det var viktig å finne rette spørsmål til alt det som kunne være interessant å få svar på. Guiden ble hele tiden også formet ut fra oppgavens problemstilling. Fordi jeg selv ikke har erfaring på området, ble det vesentlig å få tak i det essensielle i informantenes erfaring. En foreløpig mal til intervjuguide ble sendt til hver enkelt informant slik at de kunne forberede seg best mulig (Se vedlegg 2). På denne måten opplevde jeg svært engasjerte informanter som hadde flere ting på hjertet, og de formidlet mye uten at jeg trengte å avbryte dem unødig. Deres innfallsvinkel, deres perspektiv og deres engasjement fikk altså komme til uttrykk. Det var derfor en stor grad av åpenhet som preget selve intervjuene. Samtidig var arbeidet med intervjuguiden i forkant, av største betydning for å holde tråden og fokus for å belyse problemstillingen best mulig. Og

problemstillingen i avhandlingen var både understreket og kjent for den enkelte informant. Spørsmålene i guiden er derfor stilt med en nysgjerrighet på hvorfor informantene synes temaet er viktig. Dessuten på hvor bevisst dette valget i forhold til undervisningsplanen er tatt. Og ikke minst slik det står, hvordan får de til å praktisere undervisningen for dagens ungdommer. Da tenker jeg konkret på gjennomføring, men også i hvilken setting dette fungerer.

Informantenes beskrivelser gjennom intervjuene, vil danne utgangspunkt for videre arbeid i avhandlingen med tanke på analyse, teoriforankring og drøfting.

4.3.4 Transkripsjon av datamateriale

Å transkribere vil si å skifte fra en form til en annen. I denne sammenheng har det vært nødvendig å oversette talespråk til skriftspråk (Johannessen m.fl. 2011:33). Siden jeg kun hadde lydopptak med hjelp av mobiltelefonen, var jeg svært rask med å transkribere intervjuene straks de var ferdige. Jeg hadde ingen back-up, og skrekken var at opptaket skulle svikte. Jeg ville da hatt store problem med å rekonstruere intervjuet i etterkant på tross av at jeg etter beste evne prøvde å lytte så nøye som mulig etter det som ble sagt. (Johannessen m.fl. 2011:146)

Det var et opphold mellom første intervju og de andre. Dette var viktig fordi jeg ble mer oppmerksom på spørsmålene mine. Jeg lærte mye gjennom denne prosessen, og det var spennende å lytte til den enkelte informant. Jeg transkriberte ord for ord, men brukte konsekvent bokmål for å ivareta informantenes anonymitet. Det imponerte meg hvor reflektert og presise de var i sine svar. Dette tror jeg også kom av at intervjuguiden var kjent for dem på forhånd. Dessuten viste de en kunnskap som ga meg mye mer enn jeg hadde forventet.

4.4 Dataanalyse

Etter at jeg hadde transkribert intervjuene, satte jeg opp et skjema for koding. Der delte jeg opp det informantene fortalte, ikke bare ut fra intervjuguide, men enda mer detaljert. Naturlig nok ble det en kvalitativ tilnærming der fokus var å se meningssammenhenger, likheter, ulikheter og å gå i dybden for å få en helhetsforståelse. (Johannessen m.fl. 2011:368) For meg var det viktig å foreta en hensiktsmessig oppdeling som virkelig kunne gi lys til oppgavens problemstilling. Etter første gjennomgang av intervjuene sammenlignet jeg hva informantene sa ut fra 16 ulike vinklinger. Uka etter hadde oppdelingen kommet opp i 24. Flere av disse ga nyanser som både var utfyllende men også belyste nye og ulike sider.

Med en grovere inndeling ut fra problemstilling, fant jeg at jeg kunne sortere dem i fire kategorier. Samtidig innbar kodingen en reduksjon av datamaterialet. Dette gjorde det mer oversiktlig, og det ga en mer fullstendig spissing av de opplevelser og handlinger som informantene formidlet i henhold til avhandlingens problemstilling.

4.5 Anonymitet og etiske vurderinger

Dette prosjektet ble ikke meldt til godkjenning av personvernombudet for forskning, NSD. Det ble selvsagt vurdert ved kontakt med dem, men da det ikke er gjort personopplysninger elektronisk som kan identifiseres, ble dette ikke sett til å være nødvendig. (Johannessen m.fl. 2011:95f) Informantene fikk alle et informasjonsskriv hvor det ble opplyst at alle opplysninger ble behandlet konfidensielt. Det ble også presisert at det lydopptak som ble gjort uten bruk av navn, ville bli slettet straks de var transkribert. Før selve intervjuet skrev informantene under på ei samtykkeerklæring (Se vedlegg 1). Informantene ble dessuten informert om at deltakelsen selvsagt var frivillig, og at de hadde mulighet til å trekke seg til enhver tid om det var ønskelig. Ved bruk av tilsendt intervjuguide og samtykkeerklæring, opplevde jeg et godt tillitsforhold allerede ved første stund. Intervjuene var ikke av en slik personlig og sensitiv karakter at det opplevdes påtrengende på noen måte. Atmosfæren var heller avslappet, men informantene hadde likevel et engasjement som gjorde at de holdt fokus.

4.6 Oppsummering av forskningsmetode og kvalitet

Det er alltid spennende å se hvordan et prosjekt utvikler seg. På mange måter gjelder det også en avhandling der en selv er i en læringsprosess fra dag til dag. Mange valg er gjort, og det har vært foretatt på bakgrunn av både hensikt og mål. Likevel er det heller ikke tvil om at en vil kunne se svakheter og områder som enten ikke er tatt med eller som kunne vært belyst mer. Her i denne oppgaven nevnes blant annet begrep som synd, ekte og falsk skyldfølelse. Dette er dyptgående begreper, og her har det bare berørt en overflate. Jeg har altså valgt ikke å gå på dypet i disse. På tross av dette mener jeg at forskningens kvalitet er ivaretatt. Dette innebærer at andre vil og skal kunne se og vurdere hvordan jeg har dokumentert og begrunnet mine valg opp mot avhandlingens problemstilling.

Så er det samtidig sant at forskeren er en fortolker som påvirker leseren. Det har derfor vært viktig for meg å gi et innsyn i hvem jeg egentlig er. Dette angår blant annet motiver for problemstilling, eget ståsted og verdisyn. Jeg er som kjent lærer på vei til å bli kateket, og det er den kirkelige undervisning som derfor ligger hjertet nærmest. Dette kan gi hjelp til å forstå min fortolkning og også til å vurdere fortolkningen kritisk. (Repstad 2009:141)

5.0 PRESENTASJON AV EMPIRI

Jeg vil nå gi en presentasjon av datamaterialet fra intervjuene gjennom en systematisk fremstilling ved hjelp av ulike kategorier. Kategoriene er en nærmere konkretisering av avhandlingens problemstilling:

Hvordan kan skriftemålet praktiseres blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?

Den kvalitative metode vektlegger informantenes stemmer, og det er disse jeg ønsker å tydeliggjøre. Sitater fra dem blir derfor tatt frem, og samtidig vil jeg prøve å systematisere det de sier slik at det blir lettere å få en oversikt i samsvar med problemstillingen. Det er også viktig å presisere at navn på alle informanter er fiktive for å ivareta deres anonymitet. Navnene som blir brukt er Petter, Ove, Tone og Kjell. De har alle sin praksis i rammen av kirkelig undervisning. Kjell og Tone har lengst erfaring. Ove kommer nordfra og gjenspeiler noe av kulturen i denne landsdelen. Informantene forteller om praksis både på leir, i gudstjenester og i ungdomsarbeid.

Jeg har arbeidet meg frem til fire kategorier, og de er skriftemål blant ungdom, hvordan gjennomføre skriftemål, fokus på den som er skriftefar eller skriftemor og skriftemål i rammen av den kirkelige undervisning. Første kategori er på mange måter også en introduksjon til de kategorier som følger.

5.1 Skriftemål blant ungdom

Skriftemål kan være så mangt. På bakgrunn av oppgavens problemstilling, vil det være viktig å gjenspeile den praksis informantene selv hadde med skriftemål i rammen av kirkelig undervisning for ungdom. De fire informantene hadde alle sine erfaringer, og jeg vil gjengi noen av disse. De ulike formene for praksis innebærer også skriftemålgudstjeneste for en av dem. Så vil jeg se litt på det de sier rundt absolusjon, og til sist også ta frem noen kritiske refleksjoner gjengitt av informantene.

Tre av informantene hadde erfaring med **skriftemål på konfirmantleir**, og to av dem forteller at dette skjer i en gudstjeneste på leiren.

Petter forteller:

Første gang vi hadde skriftemål, så var det i rammen av gudstjenesten. Leiren er en liten uke, 6 dager, og da er det gudstjeneste nest siste dag om kvelden. Den er på en folkehøyskole i en gymsal. Det er lovsang, musikk og sånn, og preken. Også er det bønnevandring etterpå med ulike stasjoner. Forbønn er en stasjon, nattverd er en stasjon, tenne lys en, skrive bønnelapper- ja, mange sånne ting. Så er det altså en skriftemålstasjon. Hvert år går presten rundt og forklarer i forkant de ulike stasjonene.

Tone har noe av den samme erfaring med skriftemål som en stasjon i gudstjenesten på leir:

Så bruker presten som leder gudstjenesten å presentere de ulike stasjonene helt konkret. Men han sier også ofte i prekenen at de som ønsker å legge fra seg noe for å begynne på nytt, kan gå til skriftemål. Og han oppfordrer konfirmantene til å ta valg slik at det kan få konsekvenser for livet deres videre.

Ove formidler også skriftemål på konfirmantleir, men han gir uttrykk for at det skjer på en kveldssamling etter undervisning:

Konkret eksempel. På konfirmantleir hadde vi undervisning først om hva det ville si å bryte budene. Så ga vi anledning for dem til å fortelle selv mer på kvelden.. ja, om ulike ting de følte skyld for...

Samtidig kan en merke seg at de vektlegger ulik presentasjon av skriftemålet for ungdommene. Petter sier noe om å sette ord på noe du har angret på. Tone bruker ord som å legge fra seg og oppfordring til å ta nye valg. Ove på sin side forteller om undervisning relatert til budene gitt på forhånd og oppfordring til å sette ord på skyldfølelse.

Kjell har erfaring med skriftemål i **ungdomsarbeid**. Han sier:

Det var en leder som var en god del eldre enn oss som arbeidet for å ta vare på ungdommen og også gi en fornyelse. Så i dette arbeidet var det naturlig å prøve ut ulike trospraksiser.... Og skriftemålet ble for meg en veldig viktig ting som vi prøvde ut... Og måten vi gjorde det på var egentlig.... Ja, det var i grunnen to måter... Den ene var typen allmennt skriftemål der vi åpnet et rom som ungdommene kunne komme inn i..... også gi ungdommene muligheten til å legge av seg det som tyngtet dem-... det som var vanskelig....

Kjell uttrykker seg her også med noen av de samme ordene som Tone. Han sier at de gir ungdommene muligheten til å legge av det som tynger dem.

Informantene forteller dessuten at de har oppfordret ungdommene til å **be den de har såret om unnskyldning**.

Petter sier:

Men når det handler om det med mobbing, så sier jeg at de kan gå å be om unnskyldning til den personen som de har vært vond med...mobba eller... Og det skjer også flere ganger.. Men dette har jeg ikke noe kontroll på..

Og Ove forteller:

Ja, et eksempel kan være budet om å hedre far og mor... Her er det mange unge som kan oppleve et slags opprør og at de har vært sinte på foreldrene hjemme.. Når de så har fortalt oss om det, så har vi noen gang oppfordret ungdommene til å sende en tekstmelding hjem for å be konkret om unnskyldning..

Tone gir lignende eksempel:

Det kan være venner, at de har baksnakket, løyet eller mobbet. Og det kan være mot foreldre.... At de har vært slemme mot mamma eller pappa.. prøvd å ødelegge... ikke fysisk, men vært skikkelig kjipe.. Og da hender det at jeg også oppmuntret dem til å si unnskyld enten det er til en venn eller til foreldrene..

Kjell forteller at han også har gitt ungdommen en oppfordring til senere å si unnskyld, men det er ikke alltid:

Ja, det gjør jeg.. Men ikke alltid... Kanskje er det lettere i en sjelesorgsamtale.. For når du er ferdig med et skriftemål, så er det liksom vanskelig å begynne å ta ting opp etterpå..

Ove hadde i tillegg til det som allerede har vært nevnt erfaring fra **skriftemålgudstjenester** for ungdom. Han sier:

Så har vi også hatt skriftemål i forbindelse med nattverd i gudstjenesten.. Og dette er noe mange er litt kjent med på grunn av det læstadianske miljøet som også er her.. For her er det en tradisjon at mange ikke går til nattverd før etter et skriftemål... og da tenker jeg både på det allmenne skriftemålet.. og også på at den enkelte selv bekjenner. Og for at ungdommene skal bli kjent med begge deler så har vi hatt det sånn at de har gått frem sammen til et allmennt skriftemål før nattverden. Så har de satt ord på ting i sitt stille indre og etterpå har presten gitt syndstilgivelse. ... Men også at de har hatt opplevelsen av enkeltskriftemål på en kveldsgudstjeneste. Da har vi hatt prest på den ene siden og trosopplærer på den andre.. og de har kommet en og en bort til oss... altså en slags kø av konfirmanter. Men dette har altså bare skjedd på egne ungdomsgudstjenester... for de ungdommene kommer ikke frem når de sitter sammen med foreldrene på en vanlig gudstjeneste. Men siden det er en kultur for slike skriftemålgudstjenester, så synes vi i trosopplæringen at det er viktig at også konfirmanter selv får erfare det.

En av de andre informantene, Kjell, formidler at det ikke har vært aktuelt å ha egne skriftemålgudstjenester. Han sier:

Men det er noe med ordet skriftemål... Det er vanskelig å kommunisere det uten å forklare det... Så i møte med våre så er det ikke så lett å bruke ordet Skriftemålgudstjeneste... For da bli de redde.... Mange forsvarsmekanismer... Men hvis vi åpner opp i gudstjenesten og sier at nå kan de gi respons på det som er forkynt... og en måte er å gå til skriftemål... Det betyr: ..Og så forklarer vi hva som ligger i det... Sånn gjør vi det.... Og da opplever vi det som veldig trygt... Så uansett så må ordet forklares..

Kjell og Ove har ulike synspunkt på det med Skriftemålgudstjeneste. Begge har imidlertid en begrunnelse der de legger vekt på hva som synes kjent for ungdommene.

Når det gjelder **absolusjon, tilsigelse av syndenes forlatelse**, så forteller tre av informantene at de bruker ordene fra gudstjenesteliturgien.

Petter sier at de understreker hva dette betyr med å si et tillegg som gjør det lettere å forstå innholdet. Han sier:

Men så etter det sier jeg for å understreke det: Nå er du tilgitt! Fordi denne liturgiske teksten her et litt vanskelig språk for en gjennomsnitts ungdom..

Når det gjelder den fysiske berøring, spør han: «Skal jeg legge hånda på skulderen din, legge hånda på hodet eller ikke noe i det hele tatt?» Og han kommenterer svarene slik: «Det er veldig mange som vil at jeg skal legge hånda på hodet.»

Tone uttrykker:

Ungdommene forteller, og på slutten spør jeg: «Er det noe annet du vil si?» Og da kommer de med litt mer eller de sier at det var det de tenkte på. Så etterpå ber jeg litt først. Og da holder jeg alltid hånda på skulderen, og av og til legger jeg andre hånda på deres hånd. Og så ber jeg dem om å lukke øynene, og det gir en ramme. Og så etter å ha bedt litt kort, så tilsier jeg dem syndenes forlatelse.

Kjell forteller:

Så hadde vi en liturgisk handling som vi tok veldig høytidelig og som handlet om at ungdommene skulle ha en opplevelse av at synd var tilgitt. Så da fulgte vi Dnk sin liturgi. Etter at lappene var samlet inn og lagt i en skål, så ble de brent... og så gikk vi rundt til alle ungdommene som var i rommet og la hånda på hodet deres og sa det som liturgien sier: «Etter vår Herre Jesu Kristi ord og befaling tilsier jeg deg alle syndenes nådige forlatelse i Faderens, Sønnens og Den Hellig Ånds navn.» Kors på panna -- så nestemann..

Både Petter, Tone og Kjell gir altså den enkelte absolusjon, og de gjør det også stort sett med håndspåleggelse. Petter sier at ungdommene selv får velge, men at det mest vanlige er at han legger hånda på hodet.

Ove sier at syndstilgivelsen også blir formidlet til den enkelte. Det skjer imidlertid i en egen stasjon:

Og da hadde vi stasjoner altså... en der de kunne fortelle... en annen der de kunne få syndenes tilgivelse.. og en der vi kunne bare be for dem...

Informantene forteller en del om positive tilbakemeldinger, men de har likevel også opplevd en **kritisk tilnærming**.

Petter forteller om tilbakemelding fra noen av konfirmantene og en student:

Jeg tror at vi kanskje kan tenke på at noen bli redde.. For noen konfirmanter sier jo: «Hvorfor er alle så

triste?» Så vi snakker en del om det og prøver å neddramatisere det. Men det er også noen få tilbakemeldinger, ja faktisk bare en student, som var skeptisk til hva vi setter i gang av følelser her da... Så det tenker jeg er en viktig problemstilling, og da ha noen gode rammer... å snakke om ting og ta tak i ting...

Ove snakker om «friksjon» mellom ansatte i menigheten:

Vi som arbeider i trosopplæringen er enige om det.. Og vi har jo forankret det i de lokale trosopplæringsplanene. Og dette er veldig viktig for oss. For vi møter jo også kritiske spørsmål... Ja, det kan av og til skape litt friksjon mellom oss ansatte også.. Så da er det viktig med ryggdekning i planene.

Kjell kommer også med advarsel om motbør jeg må være forberedt på å møte:

Du kommer nok til å møte en del motbør på det... For det representerer nok et syn på evangeliet som skaper brytninger i dag.. Man fastholder at mennesker trenger, har behov for syndstilgivelse, oppgjør, omvendelse, nåde, frelse.. I det ligger det gjerne et bilde av et type gudsliv som stadig trenger fornyelse, renselse... Det ligger et syn på korset som stedfortredende... Det ligger en masse sprengstoff i det... Det er mange ting ved skriftemålet som sier noe om hvem Jesus er... og som mange vil reagere på, og det gir meg enda større frimodighet til å holde fast ved det..

Kritiske tilbakemeldinger kan altså komme både fra konfirmanter, andre ansatte og andre teologer.

Informantene forteller her om skriftemålspraksis både på leir, i egne gudstjenester og i ungdomsarbeid. Alle vektlegger absolusjonen som en vesentlig del av skriftemålet. Det er noe ulikt syn blant informantene om bruk av skriftemåls-gudstjeneste. De reflekterer også litt forskjellig om oppfordring til å gå og be om unnskyldning til den ungdommene eventuelt har såret. Informantene forteller dessuten om noen kritiske tilbakemeldinger de har fått.

5.2 Hvordan skriftemål gjennomføres

Det viser seg at tre av informantene formidler en praksis i forhold til konfirmanter. Den fjerde av dem har erfaring fra ungdomsarbeid der det er ungdommer fra 13 til 19 år, men hovedvekten er 16-17 åringer.

Når det under første kategori ble fortalt om hva som ble gjort, vil jeg her se nærmere på hvordan det ble gjort. Det er ingen tvil om at informantene legger stor vekt på måten ungdommene skal bli møtt på. Ungdommene må forstå hva det her er snakk om. De får formidle det som ligger på hjertet med egne ord. Det legges også vekt på effekter i forberedelse og gjennomføring. Dessuten forteller informantene mye om hvilke tema ungdommen berører i sine skriftemål. Noe av dette vil jeg nå gå nærmere inn på.

Praksis i forhold til leir og ungdomsarbeidet er i all enkelhet den samme. Konfirmantene gjøres kjent med **hva de kan si**, og det settes ingen klare begrensninger. Petter forteller:

Og her er skriftemål, og det handler om at du kan komme hit å si... sette ord på om det er noe du angrer på, bekjenne synd. Mange ganger vil de ikke si noe detaljert. De vil bare få tilgivelse.... Gud vet det, sier det... Så sier jeg: Det er greit. Jeg presser ikke. Men jeg sier likevel at mange synes det er godt å kunne sette ord på det. Og her er det bare jeg som hører det... og Gud.. Og da er det flere som sier at det er greit, det går helt fint å si det.. Og så hører jeg....

Ove forteller ut fra hva han opplever på leirene:

Vi er derfor blitt veldig bevisste når vi skal praktisere denne muligheten ungdommene kan få til å sette ord på vonde opplevelser og tilkorkkommethet. Noen ville ikke si det høyt- .. og da ga vi frihet til det.. Men da skrev de det opp på lapper som vi kunne brenne seinere.. Men det var i grunnen overraskende hvor mye de egentlig turte å bekjenne.. Ja, det at når de da bekjenner synd og erkjenner skyld på den måten så opplever de en slags frihet etterpå. Og dette er liksom nye verktøy for dem... ja, som de ikke har opplevd andre steder.

Tone sier noe av det samme som Petter og Ove:

Og presten har på forhånd sagt at de kan komme for å få tilgivelse eller fortelle noe de ønsker å bli tilgitt for.. Og så når han gjør det.. så merker jeg at flere kommer. Og de siste tre årene har veldig mange av konfirmantene kommet for å skrifte.. for det er jo det de gjør... Men de selv bruker ikke ordet skrifte... De kan fortelle hva de har gjort og de ønsker å få tilgivelse.

Ungdomsarbeidet skiller seg heller ikke vesentlig ut bortsett fra at her skriver ungdommene lapper. Kjell sier:

Og da kunne de skrive på papir med penn det de hadde behov for å fortelle Gud og til å gjøre opp for. Og da prøvde vi å forklare hva synd var.... Jeg tror ikke på å unngå ordene... men vi prøvde masse på å forklare ordene... hva synd og skyld handler om-... Med andre ord enn bare å si det som jeg sa det nå... også gi ungdommene muligheten til å legge av seg det som tynget dem-... det som var vanskelig.... Og da hadde vi ikke noen kriterier på hva de kunne skrive.... De kunne skrive hva de ville..

Informantene forteller altså om en stor grad av frihet som blir gitt ungdommene. Det er de og deres ord som settes i sentrum. Når dette er sagt, så forteller også informantene noe om **ungdommenes atferd og følelsesmessige reaksjoner** under skriftemålet.

Petter sier:

Vi opplever at mange av konfirmantene får en emosjonell reaksjon på hele gudstjenesten.. Så det er mye gråt og sånn.. Jeg har ikke opplevd at noen kommer dit for å tulle, fnise eller le. De står i kø, og de står såpass langt unna at de ikke hører. Og vi sitter da med en stol skråstilt mot hverandre slik at det blir med ryggen mot de andre. Så det er bare jeg som hører. Og flere kommenterer at det er som på film..

Ove sier at de på forhånd snakker om hvordan konfirmantene skal forholde seg:

Vi snakket også mye om rammen på forhånd- .. at de skulle være rolige-.. ikke tulle-... ikke snakke med

hverandre og sånn... Ja, vi sa at nå skulle de fokusere på seg og Gud og ikke se så mye på vennene sine. Det spennende er også at ungdommer som kanskje ikke definerer seg som kristne likevel kommer og deler.. og de opplever faktisk at det gjør noe med dem-.... Og da også når vi sier at de er tilgitt av Gud.... Kanskje som en lettelse eller frihet sier de.. En annen ting er at ungdommene i dag elsker emosjonelle opplevelser... De er åpne og nysgjerrige... Da vi evaluerte leiren etterpå var dette noe av det konfirmantene hadde likt best. Ei av jentene skrev at for første gang følte hun seg fri etter det hun hadde gjort.

Tone forteller også:

De kommer og forteller, er kjempe fortvilet og de gråter mange av dem..

Petter sier litt om følelsene til ungdommene:

Men jeg personlig er ikke så redd for det da.. at det blir gråt og sånn... Jeg, altså, tenker... Flere av konfirmantene sier at de satt i benkeradene og gråt og at det var så deilig... Og jeg tror mange synes det er godt å ha et rom der en kan gråte litt... Og jeg kan se at de senker skuldrene, sitter og smiler.....endelig... og de virker flere kilo lettere..

Ove forteller også noe om hva konfirmantene opplever når lapper med bekjennelser blir lest opp anonymt:

Så da leser vi opp hver enkelt lapp og sier for hver av gangene: Du er tilgitt! Da får konfirmantene høre andres bekjennelser og de opplever seg kanskje ikke så alene om problemene..

Tone sier:

Og konfirmantene synes det er godt... En dag var det en av dem som kom og sa til meg: «Vet du, det er sant, jeg har begynt helt på nytt igjen.» Og de er mange ganger sikkert redd for at vi skal avvise dem når de forteller det gale de har gjort. Men så blir de lettet når vi tar imot det og ikke fordømmer dem. For det er jo tilgivelsen vi gir dem.

Kjell sier noe om erfaringen som ungdommene etter hvert fikk:

Mange ble etter hvert avhengig av det fordi de opplevde det nettopp så godt å ha et rom og selv skrive det ned... se at det ble brent... og så få syndene sine tilgitt.

Alle fire informanter gir altså uttrykk for ungdommenes emosjonelle reaksjoner.

Tre av informantene sier dessuten noe om **atmosfære og stemning** rundt skriftemålet på leir.

Petter forteller om selve rommet:

Det er åpent i gymsalen. Det er litt mørkt, bare scenen er opplyst. Også er det høy musikk... Jeg tror leir som arena på en måte forsterker samhold, vennskap, men også mye følelser da... på godt og på vondt...tenker jeg... og mange opplever jo det at på leir skjer det et eller annet..

Ove sier også litt om selve atmosfæren:

Vi hadde også lagt veldig mye vekt på atmosfære... det skulle være litt musikk, litt tente stearinlys-... og vi brukte et stort rom, ja en gymsal,... og vi brukte store deler av den slik at de kunne gå til trosopplærer eller prest og at ingen andre kunne høre hva de sa..

Tone forteller:

Vi er i en stor gymsal. Det er scene fremme og mye plass til de forskjellige stasjonene. Så da kan de bevege seg rundt på det meste av rommet. Og så er det lovsang fra scenen med storskjerm så de kan synge, eller bare høre på. Det er ganske mørkt i rommet.. ikke helt mørkt.. Men jeg synes det er beste at det er mørkest mulig, så de slipper å se hvor de andre er. Vi er på den ene siden, og der har vi to stoler mot hverandre. Så jeg ser mer utover salen, mens de ser mer mot meg og veggen. Og da blir de liksom litt mer beskytta på en måte.. Også blir det alltid mye snørr og tårer på denne stasjonen.

Ungdommene er opptatt av mye forskjellig, og dette gjenspeiler seg også i skriftemålet. Det er imidlertid noen **tema som går igjen**.

Petter forteller om hva ungdommene selv bekjenner:

Jeg har opplevd så mange ganger... ja, det her er gjennomsnitt folkekirkehjem... som da første gang i sitt liv møter et sted hvor de kan sette ord på noe de bærer på.. Og mange ganger kan det handle om at de har krangla med mamma og pappa. Så har de dårlig samvittighet for det... Og noen ganger...ja, flere ganger er det mobbehistorier. De er altså selv mobbere.. Og da kommer tårene...

Ove forteller:

Her er det mange unge som kan oppleve et slags opprør og at de har vært sinte på foreldrene hjemme.. Og mange ungdommer kommer også med seksuelle opplevelser de har angret på. Det er nesten litt rart for de opplever jo ofte en stor frihet i samfunnet på dette området. Og av og til kan de faktisk være strengere enn det foreldrene deres er. Ja, ungdommene opplever selv skyld, og de har rett og slett gjort ting de angrer på.. Så er det også en tredje ting vi ofte hører, og det er at de har løyet for vennene sine, stjelt noe fra dem.... Og baksnakket vennene sine...Så disse tre temaene går absolutt mest igjen: Forhold til foreldrene, sex og vennskap.....

Tone sier mye av det samme:

Det er utrolig mye relasjonelt.. Det kan være venner, at de har baksnakket, løyet eller mobbet. Og det kan være mot foreldre.... At de har vært slemme mot mamma eller pappa.. prøvd å ødelegge... ikke fysisk, men vært skikkelig kjipe.. Ellers kan det være, slik som i sommer, at det var mange som fortalte om erfaring med rus, at de hadde drukket alkohol på fest, stjålet og sånne ting. Flere sa også at de hadde hengt sammen med ungdommer over 18 og at de hadde tatt valg som de egentlig ikke ville.. Og det å si noe om at de kan velge.. En ting er hva de har gjort... en annen ting er hva de gjør... og hva som skal prege livet deres... Så selv om de har hatt sex en gang, så trenger de ikke å ha sex før de kjenner seg litt mer moden for det senere. I skriftemålet får de en individuell mulighet til selv å gå videre med sine nye valg, og de går lettere etter å ha mottatt Guds tilgivelse. Så verdsetter de ekstra det at vi bryr

oss om dem også når de har fortalt om livet sitt akkurat som det er- ikke bare på godt, men også på vondt.

Tone ser dessuten sammenhengen ellers med ungdomsmiljøet generelt, og hun forteller at folk fra lokalmiljøet kommer med sine tilbakemeldinger etter leirene:

Det er i hvert fall mye vi ser som kan henge sammen med hvordan ungdomsmiljøet er. Ikke i kirka, men utenom.. Det har vært mye...ja, siste to årene har det vært mye bruk av hasj, alkohol, mye stjeling i gjenger og sånn.. Så dette vet vi jo. Og når det komme frem i skriftemålet så blir vi ikke overrasket.. Og det er mange i lokalmiljøet som kommer og sier litt humoristisk at hele gjengen er blitt frelst. Og de kan merke forskjellen når de er sammen med dem. Ungdommene har fått mer respekt for hverandre og de er mer hyggelige mot hverandre...

Kjell sier også en del om sine tanker for **ungdommen og kulturen som preger dem:**

Det er et enormt behov for at kirka skal gi uttrykk for sitt indre liv... Og jeg tipper at det er slik mer enn noen ganger før.. For det er en kultur-.. Og presset på ungdommene blir bare større og større... Og vi har aldri merket større trykk i forhold til både sjelesorg og veiledning.. Blant unge mennesker som utad ser friske og raske ut...men som går med et stort indre trykk.. Og vi har enorm respons hver gang vi tilbyr skriftemål i gudstjenesten... Og vi har mange skriftemål blant voksne også..Så kirka -... I den tid vi lever i nå, bør løfte frem den praksisen som vi har for å pleie det indre livet vårt... og for å kunne sette mennesker i frihet... Vi har et kjempe budskap i den tida her... Ja, det blir jo en motkultur til idrettsmiljø, konkurransementalitet og sånn...

Ungdommene får gjennom skriftemål formidle hva de selv er opptatt av. Det er ingen klare begrensninger gitt av informantene. Ungdommene forteller ofte med fortvilelse og gråt. Etterpå forteller de likevel om en ny grad av frihet og lettelse. Setting med kveld, leir, musikk og lys blir fremhevet av informantene. Flere tema i skriftemålet går også igjen, med særlig vekt på det relasjonelle i familie og vennskap. En av informantene sier også noe om en kultur der forventninger og press i økende grad omgir ungdommene.

5.3 Skriftefar/Skriftemor

Informantene er selv i denne rollen som skriftefar og skriftemor. Det har også alle sin praksis i rammen av kirkelig undervisning. Tre av dem reflekterer både over hva som blir betrodd dem, og hvem de mener er best skikket til å ta imot det skriftemål.

Petter sier:

Jeg er relativt avslappa på det.... At det ikke må være en prest.. Jeg er ikke ordinert.. Det er ikke likegyldig hvem som skal gjøre det... men om det må være en med embedseksamen, det mener ikke jeg.. Vi tror vel på det allmenne prestedømme.. gjør vi ikke?... Så.. men om ikke en prest... Så bør det være en som er god lytter.. som klarer å møte personen. Og som klarer å skjene...

Tone har også en mening om dette:

Jeg tenker at det ligger til embedet, til presteembedet... og det handler om taushetsplikten vi har... og den er viktig. Ja, ikke at en utelukkende skal... Men jeg tenker diakoner har også en erfaring slik...

Hun reflekterer også videre sammenlignet med andre oppgaver der eldre ungdommer blir satt til å hjelpe til:

Men i skriftemålet blir det jo mer krevende ting en skal høre.. Og det ungdommene forteller er ofte krevende. Så da blir det viktig hvordan vi tar imot dem og deres historie. Og da må en ha erfaring som gjør en i stand til det. Og da er det noe ved prestedtjenesten spesielt som har en spesiell posisjon. Men en av mennene her er jo ikke prest, men han har heller ikke så mye igjen av studiet. Og han har en egnethet.. Så det handler mye om hvordan vi kan ta best mulig imot de ungdommene som kommer. For hva er det egentlig vi gjør?- Vi handler på vegne av Gud.

Kjell har sin mening om ansvaret til skriftefaren:

Ja, det handler om å vise en stor Gud... Og i utgangspunktet er jo jeg for det allmenne prestedømme.. Men jeg ser at det er viktig med trygge, tillitspersoner når vi i kirka tilbyr skriftemålet... For det er et ansvar når en noen åpner så mye sårbart og privat...

Dessuten har han synspunkt på det å være både skriftefar og leder i menighetens ungdomsarbeid:

Spesielt når det ble flere som kom til skriftemål... så ble det en krevende situasjon av både å være skriftefar og også leder i et så tett ungdomsarbeid... Oppfølging etter skriftemålsamtale med ungdommer som også var veldig tett på meg... så kunne jeg oppleve det litt krevende. For det blir en... en situasjon hvor de har åpnet opp veldig mye av sin sårbarhet for meg... som gjør at en skal i hvert fall være litt forsiktig. For det kan da være en som forteller sin historie i forhold til eksempel pornografi... eller en krevende relasjon til andre jenter i ungdomsarbeidet... og så åpner de slike rom... og det er ikke usunt i seg selv at han forteller om det... men det som gjør det krevende er at jeg også er en ungdomsleder som møter han to dager senere i en helt annen setting.

Taushetsplikten er alle opptatt av å understreke. Petter sier:

Ja, jeg understreker det. Mange ganger vil de ikke si noe detaljert. De vil bare få tilgivelse.... Gud vet det, sier de... Så sier jeg: Det er greit. Jeg presser ikke. Men jeg sier likevel at mange synes det er godt å kunne sette ord på det. Og her er det bare jeg som hører det... og Gud..

Ove formidler også dette:

Vi legger vekt på å fortelle at vi som underviser, både prest og trosopplærer, har taushetsplikt. Dessuten oppfordrer vi konfirmantene også om ikke å snakke høyt om ulike bekjennelser de har vært sammen om... Men dette styrer vi jo ikke...Likevel virker det som ungdommene selv stort sett respekterer hverandre...

Tone var inne på det samme når det nettopp gjaldt hvem som bør være den som tar imot skriftemål og også det ansvaret som er der i form av taushetsplikt.

Informantene sier også litt om hvor lang tid de bruker på det enkelte skriftemål. Både Petter og Tone har erfaringen fra konfirmantleir når de snakker om dette. De bruker ikke vesentlig med tid i og med at det er så mange som står i kø og venter. Det kan være alt fra et par minutter til toppen et kvarter. Mest vanlig er omtrent fem minutter til hver av ungdommene.

Informantene reflekterer altså selv over hvem som bør være skriftefar eller skriftemor. Både stilling og tillit blir tatt frem som ulike side ved rollen. Ansvarer de har i denne rollen understrekes, og de vektlegger også taushetsplikten.

5.4 Skriftemål i rammen av kirkelig undervisning

Informantene har ulike bakgrunner for hvorfor de startet med en praktisering av skriftemål blant ungdom. Undervisning angående skriftemål arter seg også forskjellig. Informantene sier dessuten noe om sin opplevelse av skriftemålspraksis sett i forhold til samtale og sjelesorg. Der kommer de inn på behovet for å forklare begreper som skyld og synd. Når det gjelder forklaring og avklaring for ungdom, er det ofte gitt tilbud om oppfølgende samtaler. Informantene har også nyttige innspill til andre som vil prøve ut en praksis for skriftemål. Så dette er noe av det jeg nå vil se nærmere på.

Petter svarer når jeg spør han om **bakgrunn** for hans erfaring med skriftemål:

Jeg husker ikke hvem som hadde ideen. Jeg hadde ikke ideen, tror jeg... så det ble bare prøvd ut.... Men det er klart skriftemålet er jo en gammel praksis... som forsvant litt med reformasjonen.

Ove sier:

Vi som arbeider i trosopplæringen er enige om det.. Og vi har jo forankret det i de lokale trosopplæringsplanene. Og dette er veldig viktig for oss. For vi møter jo også kritiske spørsmål... Ja, det kan av og til skape litt friksjon mellom oss ansatte også.. Så da er det viktig med ryggdekning i planene. Men jeg vil jo si at foreldregruppa til konfirmantene også har vært overveiende positive...

Kjell forteller om sin bakgrunn for skriftemålspraksis, og han relaterer også til personlig erfaring:

Når det gjelder din oppgave om skriftemålet, så er det en ting at jeg er veldig opptatt av det.... Min historie er nemlig at jeg som ung selv ble utfordret til å gå til skrifte på leir da jeg selv var 16 år. Og jeg følte meg veldig truffet av det... fordi jeg nylig hadde hatt en episode som ansatt i en sportsbutikk og hadde tatt med meg et par fotballsko fra et lager... og stjal disse skoene til meg selv og hadde gjennom forkynnelsen opplevd å ta et oppgjør med det... og til å gjøre opp for meg. Og det resulterte at jeg både gikk til sjefen der jeg jobba og fortalte som det var, pluss at jeg hadde oppsøkt en prest jeg ikke hadde møtt før å ville gå til skriftemål. Og det var en så sterk og viktig opplevelse for meg, en fase der

jeg opplevde tro som veldig vanskelig-..... et rom som ble åpna som jeg aldri hadde opplevd før... hvor jeg kunne være fri og åpen og legge av meg. Og den opplevelsen gjorde at jeg ble veldig trigga og nysgjerrig på skriftemålets skattkammer i veldig ung alder. Og etter hvert som jeg ble ungdomsleder selv så ble skriftemålet naturlig for meg å ta med som en viktig del.

Når det gjelder selve **undervisningen om skriftemål i forkant av praktisering**, så er også den noe forskjellig. Petter sier at dette forgår som en gjennomgang rett før kveldsgudstjenesten på leir:

«Og her er skriftemål, og det handler om at du kan komme hit å si... sette ord på om det er noe du angrep på, bekjenne synd.» Og så vil da jeg eller en kvinnelig prest... du kunne velge om du gå til en mann eller en kvinne. Og så vil den da tilsi syndenes forlatelse.

Ove forteller mer om informasjon i undervisningen:

Det er blitt veldig tydelig for oss at konteksten når vi praktiserer dette er blitt veldig, veldig viktig. Da tenker jeg undervisning om at det går an å komme til Gud å be han om tilgivelse for urett vi har gjort mot andre. Og det responderer ungdommene på når de får mulighet til å skrive seinere. Så da snakker vi om brudd på budene først og fremst.... Det kan være seg utprøving av sex utenom ekteskapet, men også helt enkelt det å lyve og hva det vil si å ikke hedre mor og far... osv....Denne undervisningen strekker seg utover hele undervisningsåret....

Når det er snakk om å erfare skriftemål, kommer dette også i berøring med både **samtale og sjelesorg**. Informantenes syn på dette oppleves delvis forskjellig.

Petter ser av sin erfaring at skriftemålspraksisen skiller seg vesentlig fra en sjelesorgsamtale. Dette på bakgrunn av den korte tida det er satt av som stasjon etter gudstjenesten. Han sier:

Men det er aberet med skriftemål som sjanger, for det blir litt samleband... det er mange som står og venter, og det er ikke rom for den store sjelesorgsamtalen..

Kjell fremhever også grensen mellom skriftemål og sjelesorg:

For i det personlige skriftemålet så liker jeg at det foregår veldig ryddig.. Du kommer inn, setter deg ned, tenner et lys.. Jeg leser en bibeltekst. Du forteller det du ønsker å fortelle.. Jeg kommer med liturgien i det.. Vi sier farvel... ingen klemming... ikke noe småsnakk.. Du går ut og du er ferdig. Så både det med bot og skyldspørsmål er krevende.. Men da synes jeg det hører like mye til i en sjelesorgsamtale.. Og dette er jo ikke alltid like lett å skille... Men likevel.. Skriftemålet er noe for seg selv...

Tone har imidlertid en annen opplevelse. Hun sier:

Ja, det blir liksom sjelesorg og samtale... der vi hører hva de kommer med... Ja, det er liksom ikke bare å si at nå har du sagt det du skal si, og så kan jeg gi tilgivelsen... For det er jo ofte... når de forteller om ting i livet sitt.... Ja, så har de ikke noen forventning til hvordan samtalen skal arte seg.. Og de er mange ganger sikkert redd for at vi skal avvise dem når de forteller det gale de har gjort. Men så blir de lettet

når vi tar imot det og ikke fordømmer dem. For det er jo tilgivelsen vi gir dem. Så dermed blir disse samtalene en slags minisjelesorg der de forteller før de også bekjenner.

Alle informantene formidler at de forklarer ulike **begreper som skrifte, synd og skyld**.

Petter forteller at presten i all enkelhet sier hva det er snakk om på skriftemålsstasjonen.

Han sier:

Og her er skriftemål, og det handler om at du kan komme hit å si... sette ord på om det er noe du angrer på, bekjenne synd.

Ove sier rett ut at ungdommene ikke forstår hva det ligger i ordet synd og skyld:

For ungdommene selv har egentlig ikke noe klart forhold til begrepet synd.. Løsrevet fra undervisningen vil de liksom ikke identifisere seg med ordet synd. Hvis jeg for eksempel spør: « Har du synd i livet ditt?» Så svarer de ofte at det er de usikre på eller de svarer nei.. eller at det vet jeg ikke. Men hvis vi definerer det på forhånd for dem og sier hva kirka mener med ordet synd- ...ikke bare arvesynd generelt men mer spesifikt når det gjelder brudd på budene... da forstår de mer. Og da kommer vi naturlig inn på det å føle skyld etterpå... Og det får vi klare tilbakemeldinger på...Ja, det at når de da bekjenner synd og erkjenner skyld på den måten så opplever de en slags frihet etterpå.

Tone sier mye av det samme:

Og presten har på forhånd sagt at de kan komme for å få tilgivelse eller fortelle noe de ønsker å bli tilgitt for.. Og så når han gjør det.. så merker jeg at flere kommer. Og de siste tre årene har veldig mange av konfirmantene kommet for å skrifte.. for det er jo det de gjør... Men de selv bruker ikke ordet skrifte... De kan fortelle hva de har gjort og de ønsker å få tilgivelse.

Kjell legger også vekt på å forklare, men samtidig mener han det er viktig at ordene likevel blir brukt:

Mellom oss ledere kalte vi det det allmenne skriftemålet... og til ungdommene gjorde vi også det, men vi forklarte det. Men vi ønsket ikke å kalle det noe annet. Selv om skriftemål og sjelesorg er et lite egne ord egentlig... men det er det kirkelige ordet for det. Og da er det noe med at i stedet for å bytte ut ordet med noe fancy, så ønsket vi å bruke det ordet som ligger der i tradisjonen vår... men heller gjøre det forståelig. Så hvis ungdommene skulle komme hjem å si til vennene sine: «I dag gikk jeg til skriftemål», så er i alle fall ordet skriftemål noe som en prest kan kunne forklare.. Ja, så vi bruker det samme ordet om det. Og det tror jeg er viktig, så vi ikke mystifiserer noe som egentlig er en sunn og normal praksis.

Det er også en bevissthet hos informantene når det gjelder å skille ekte skyld, falsk skyld og skamfølelse hos ungdommene. Petter forteller:

Og det har vært mange alvorlige saker og.. og det er en utfordring... når ungdommer kommer med... Ja, det var en gang at det var overgrep, og da hentet jeg.... Det var ei jente.... Og da hentet jeg den kvinnelige presten...Vet du, nå må vi. Dette er så alvorlig at det ikke bare er... Og det utfordrende her var jo at hun gikk med en skamfølelse, ikke sant...

Tone sier også:

For av og til forteller de også om å føle skyld når det ikke er deres feil.. ja, urett er rett og slett blitt begått mot dem.. og da må vi si at dette ikke er konfirmantens feil. Og i slike situasjoner oppmuntrer jeg dem særlig til å komme til meg senere for å snakke mer om det,

Kjell uttrykker mye av det samme:

Og jeg har flere ganger erfart at det må sies at det de nå snakker om faktisk ikke er deres skyld... og jeg har et ansvar for å korrigere....Og da oppmuntrer jeg de også om å komme tilbake for å snakke mer med meg....

Både Tone og Kjell, ser slik som Petter at det kan være viktig å gi ungdommene et tilbud om å komme å snakke mer med noen dersom det er behov for det. Petter gir sin oppfordring til ungdommene:

Det er ofte jeg sier: Ta kontakt med prest som jobber i menigheten.. Jeg er jo bare frivillig... Og det er både prester, en kateket, en diakon også som er ansatt og som har tid... som er innenfor rammen og som det er en del av jobben til.. Det er veldig ofte jeg presiserer det: Ta kontakt med noen av de...

Alle fire informanter har også sin **oppfordring til andre undervisere.**

Petter sier:

Jeg har opplevd at det har fungert veldig bra hos oss. Men kanskje best på leir... Men prøv det ut, tenker jeg. For det er jo ulike kulturer ulike steder.. Det viktigste er at rammene er trygge og gode... at vi ledere har snakket sammen om det... at vi kan stå inne for det..... står sammen om det. Sånn tenker jeg.

Ove uttrykker noe om ansvaret de har som undervisere:

Ja, da vil jeg si at jeg tror det er viktig for kirka å ha et rom slik som skriftemålet er, til å snakke sant om livet. Dagens ungdom gir respons på at livet ikke er så lett og de gjør mange ganger feil som de angrer på.. Og da har det betydning for dem å kunne være ærlige med sin tilkortkommethet. Ja, det at når de da bekjenner synd og erkjenner skyld på den måten så opplever de en slags frihet etterpå. Og dette er liksom nye verktøy for dem... ja, som de ikke har opplevd andre steder..... Vi har et ansvar for at konfirmantene kan få denne muligheten til ikke bare å bekjenne, men også at de kan oppleve syndenes tilgivelse.. Ja, det er stort for dem å oppleve at Gud selv kan tilgi dem... Og dette er igjen med å gi dem en ny frihet til å gå videre!

Tone sier:

I skriftemålet får de en individuell mulighet til selv å gå videre med sine nye valg, og de går lettere etter å ha mottatt Guds tilgivelse. Så verdsetter de ekstra det at vi bryr oss om dem også når de har fortalt om livet sitt akkurat som det er- ikke bare på godt, men også på vondt.

Og Kjell sier for sin del:

Men nå har skriftemålet et personlig erfaringsperspektiv... ja, at man personlig erfarer relasjon til Gud

og får oppleve det å legge fra seg det som tynger... og får tilsagt syndenes forlatelse... Og det tror jeg er viktig å fastholde i vår tid...

Alle fire informanter har altså en praksis med skriftemål i rammen av kirkelig undervisning. Bakgrunnen til at de begynte er noe ulik. Kjell hadde selv erfart det i sin ungdom, og dette hadde ført til et bevisst valg til å gi muligheten til skriftemål videre. Ove opplevde at han var forpliktet ut fra forankring i den lokale trosopplæringsplan. En annen sa de bare hadde blitt enige om det når de bestemte hva som skulle skje på konfirmantleiren. Det skilte seg også litt fra hverandre når det var snakk om hvilken undervisning de ga ungdommene i forkant. En av dem hadde det som undervisningstimer før praksis. To av de andre sa at introduksjon til skriftemål ble gitt ved gjennomgang av de ulike stasjoner i forbindelse med gudstjeneste på leir. Det ble også vektlagt at fordyping av innholdet i skriftemål kunne bli gitt i prekenen før praksis. Informantene har ulik tilnærming til skriftemål sett i forhold til samtale og sjelesorg. I forhold til praksis ser noen at det kan være en utfordring å se skriftemålet i en utdypende sjelesorgsamtale. Det viser seg uansett et behov for å hjelpe ungdommene å definere hva som er egen skyld og hva som kan være skyldfølelse der de selv ikke har skylden. Synd og skrifte er også ord de trenger å forklare i denne settingen. Alle informantene vil imidlertid gi sin anbefaling til andre undervisere om å gi ungdom mulighet til selv å erfare skriftemål i rammen av den kirkelige undervisning.

5.5 Oppsummering av empiri

Ved å presentere kategoriene slik jeg har gjort, har jeg ønsket å gi et innblikk og et overblikk over hva informantene fortalte. Kategoriene er dessuten ment å systematisere stoffet for bedre å se sammenhenger, likheter og ulikheter. Alle informantene legger vekt både på bekjennelse og absolusjon, men formen varierer. Noen har sin praksis på leir, og på leiren kan skriftemålet være i rammen av en gudstjeneste. Flere av informantene har skriftemålspraksis i rammen av en vanlig gudstjeneste for ungdom. Egen skriftemåls-gudstjeneste er det bare en av informantene som har erfaring med. I ungdomsarbeid med samling på kveld, er det også gitt rom for skriftemål. Informantene forteller alle om en stor frihet overfor hva ungdommene forteller. Mange legger til rette for at ungdommene skal si det høyt, men noen bruker også lapper der ungdommene kan skrive ned det de tenker på. Bekjennelsene er ofte gitt med fortvilelse og tilsynelatende anger. Det varierer om informantene oppfordrer den enkelte ungdom til å gå og si unnskyld til den de har såret. Rollen som skriftefar eller skriftemor medfører et ansvar informantene er seg bevisst. De ønsker å ta ungdommene på alvor, og de understreker alle at det er viktig å overholde taushetsplikten. Noen tema går igjen hos ungdommene, og det er da hovedsakelig av relasjonell karakter i forhold til familie og venner. En kultur der

ungdommene føler press for å strekke til, blir også tatt frem. Slik informantene beskriver det, kan skriftemålet virke som en ventil for ungdommene til å sette ord på det som de ikke lykkes med. Alle informantene gir sin oppmuntring til andre undervisere om å prøve ut en skriftemålspraksis. Leir som arena, blir også anbefalt. Der forsterkes samhold og fellesskap blant ungdommene. Dessuten forteller informantene mye om å tilrettelegge lokalet med levende lys i et forholdsvis mørkt rom, og der det også spilles musikk eller synges lovsanger underveis.

Jeg vil nå gå over til å diskutere det materialet som er avdekket, og jeg vil se det i lys av hva som er presentert tidligere i avhandlingen.

6.0 DISKUSJON

Masteroppgaven tar utgangspunkt i dagens praktisering av skriftemål. Det er likevel foretatt en avgrensing gjennom oppgavens problemstilling:

Hvordan kan skriftemålet praktiseres blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?

I dette kapittelet vil jeg diskutere funn fra analysen med utgangspunkt i problemstillingen. Den vil også bli sett i lys av kontekstuell teori og de teoretiske perspektiv som har blitt formidlet, kapittel 2 og 3. Gjennom analysen kom jeg frem til fire kategorier som også vil være utgangspunkt for denne delen.

Teorien er nyttig å ha som et bakteppe for den helhetlige forståelse og innsikt i avhandlingens tema. Det har også vært viktig å kunne trekke inn noe ny teori i tilknytning til forestående diskusjon og analyse.

6.1 Hva skriftemål blant ungdom innebærer

I utgangspunktet virker Luther sin inndeling av skriftemålet både logisk og forståelig. Jeg tenker da på troens skriftemål, kjærligheten skriftemål, det almannelige skriftemål og det private skriftemål. I informantenes praksis viser det seg imidlertid at formene flyter over hverandre. Når ungdommene oppfordres til skriftemål, innebærer det ikke minst en erkjennelse. Men bekjennelsene de kommer med kan både være tenkt, sagt høyt til skriftefar eller gitt i form av skrevne lapper. Når det nettopp kan være usagt, så er dette slik troens skriftemål forklares med en bekjennelse for Gud. Så forteller informantene at de enkelte ganger også oppfordrer ungdommene til konkret å si unnskyld til den de har forurettet eller såret. Dette er hva kjærlighetens skriftemål er. Det er svært sterkt å høre at ungdommer ser seg selv som mobbere. De erkjenner det med anger og kommer med sine bekjennelser.

På mange måter kan kjærlighetens skriftemål også relateres til boten. Leer-Salvesen sier noe interessant i sin bok om dette. Han understreker nåden, men fremholder:

Jeg for min del holder fast på den frigjørende kristne tro som sier at Gud tilgir syndere ubetinget og av nåde, uten å kreve at mennesker skal gi offergaver i gjengjeld. Men boten har en annen side som er viktig både i fromhetslivet og i vårt liv i forhold til andre mennesker: Gjennom boten viser det skyldige menneske sin vilje til å gjøre godt igjen. Boten blir en øvelse i å vise godhet. Dette ligger i det gamle uttrykket «botsøvelse»: Botshandlingen skal få oss til å vokse og modnes som mennesker.

(Leer-Salvesen 2014:66)

Leer-Salvesen sier også om selve botshandlingene: «De er gode øvelser for den som vil legge skylden bak seg, og de viser omgivelsene at en er et menneske som det igjen er mulig å stole på og ha tillit til.» (Leer-Salvesen, 2014:67)

Formålet med kjærlighetens skriftemål er i hovedsak at tillitsforhold igjen blir gjenopprettet. Det koster å gå konkret til en annen. Det er det ingen tvil om. Det kan både være tøft og ydmykende, men også Luther var klar i sin formening om at dette var viktig. Ja, han klagde på at det tilsynelatende ofte var forsømt. Selv om informantene ikke har oversikt over om ungdommen går og sier unnskyld, så er det likevel ved et konkret råd de har gitt ved enkelte tilfeller.

Det private og det alminnelige skriftemål viser seg også i stor grad å kunne defineres sammen i informantenes praksis.

Når det i gudstjenesteboken står liturgi for egen skriftemålgudstjeneste, så er informantenes tilnærming tydelig preget av kulturelle forskjeller. Ove forteller som nevnt om sin erfaring der det var naturlig å tilby skriftemålgudstjenester. Kjell på sin side hevdet at et slikt tilbud kunne gjøre ungdommene redde. Dette kan sees i sammenheng med hva Bergan forteller i sin bok. Der forteller han at det alminnelige skriftemål så å si er opphevet i landet vårt, bortsett fra i Nord-Hålogaland der det fremdeles har beholdt sin plass som alminnelig forberedelse til nattverden. (Bergan 1982:183) Da jeg møtte Ove, var det også med stor grad av interesse jeg leste en plakat for Skriftemålgudstjeneste. Plakaten stod på den lokale kolonialbutikken. Dette lar seg altså godt forklare med den kulturen der er for skriftemålgudstjenester.

På samme måte er det derfor interessant å se hva Kjell forteller. Der hersker det tydeligvis en helt annen kultur som gjør at han tror det vil skape frykt med en egen skriftemålgudstjeneste. Dette blir også lettere å forstå ut fra det Bergan sier om at praksisen ellers i landet knapt er til stede.

Det kan derfor være viktig ikke å uttale seg for bastant om hva som er mest hensiktsmessig.

Den lokale tilnærming viser seg å være vel så viktig. Et vesentlig moment er rett og slett å se hva det er tradisjon for i den lokale praksis.

Kjell sier imidlertid noe om hvordan de legger til rette for skriftemål i den vanlige gudstjenesten Dette er hva jeg også opplever er Petter og Tone sin erfaring. De forteller begge om en praksis i gudstjenesten på leir der de åpner opp for en egen skriftemålsstasjon. I tråd med dette ser vi forslag i gudstjenesteboken fra 2011, nevnt tidligere. Der var det mulig å legge til rette skriftemål som en stasjon i gudstjenestens forbønn. (*Gudstjeneste for Den norske kirke*, 2011: 2.53)

Ove sin praksis skiller seg som nevnt heller ikke vesentlig fra de andres erfaring bortsett fra at de på leir har mulighet for skriftemål på kveldssamling etter undervisning og ikke i rammen av gudstjenesten. Dette trenger heller ikke å være et enten eller, men heller et både og. Det viktigste er at de gir ungdommen en anledning til selv å fortelle og bekjenne det som tynger dem.

Tone og Kjell har dessuten erfaring med skriftemål blant ungdom der de møter dem enkeltvis på prestekontoret. Dette er ikke en generell praksis. Jeg definerer derfor disse skriftemål noe utenfor denne oppgavens problemstilling. Her er det ikke enkelthendelser skal belyses, men en praksis mest mulig generelt blant alle ungdommene i undervisningen. Likevel kan en ikke komme bort ifra at det ene kan ta det andre. Det vil si at når praksisen er der, så kan det også gi en mulighet for de som måtte ønske det, til å komme igjen.

De ulike former for skriftemål har ut fra det informantene forteller blitt forandret, men poenget er det samme. Det innebærer fortsatt bekjennelse og absolusjon.

Absolusjonen vektlegges i alle funn, og hver av informantene understreker at denne blir gitt individuelt. Dessuten bruker tre av dem ord fra liturgien i gudstjenesteboka sammen med at de stort sett legger hånda på dem. Informantene finner på mange måter hjelp, understreking og stadfestelse ved den liturgien som står der uforandret med disse ordene: «Etter vår Herre Jesu Kristi ord og befaling tilsier jeg deg alle syndenes nådige forlatelse i Faderens, Sønnens og Den Hellig Ånds navn.» Kjell bruker dessuten et kors på pannen etterpå som en understreking av ordene. Dette er og blir en unik handling der tilgivelse blir formidlet på vegne av Gud selv. Det berører ungdommene, og de får ofte en emosjonell reaksjon. Denne reaksjonen gjør dem godt etter hva ungdommene selv forteller. Ungdommene er altså i fokus, og informantene blir døråpnere for møtet med den levende Gud.

Når det gjelder kritisk tilbakemelding i forhold til dette tema, så vil jeg se nærmere på noe av det her. Det som imidlertid fortelles om reaksjon fra noen konfirmanter og refleksjon fra en student om hva det setter i gang av følelser, vil jeg komme tilbake til under kapittel om hvordan skriftemål utøves blant ungdom.

Informanten, Kjell, sier imidlertid litt angående selve tema skriftemål og at en må være forberedt på å møte motforestillinger. Selv har jeg opplevd dette da jeg fortalte en teolog om valg av tema skriftemål for min oppgave. Han sa: «Jeg ser ingen behov for daglig omvendelse. Alt er jo gitt oss i dåpen.» Umiddelbart la han inn en tolkning bare ved ordet skriftemål. Dette må det selvsagt være lov å ha ulike formeninger om. Dessuten diskuteres det kanskje altfor lite. Sannheten er vel de fleste enige i, at Jesu død og oppstandelse som vi døpes til, alltid er nok for frelsen. Som tidligere understreket, så er skriftemål et nådemiddel gitt som et tilbud. Heldig er den som aldri kjenner seg anfektet etter hva en har sagt eller gjort som kunne såret eller forurettet andre. De som imidlertid kjenner på dette, har ved skriftemål en gylden anledning til å få tilgivelsen konkret formidlet. Dette kan være med å kalle tilbake til dåpens nåde. Det bør likevel alltid være plass i kirken for meningsforskjeller og rom å diskutere i. Gjennom det vil det kunne gi kloke innspill til både lære og praksis. Dette vil utvilsomt være med å bevisstgjøre oss i det oppdrag vi er satt til å forvalte. Vi er nettopp selv en del av den postmodernistiske kultur som utfordrer oss til selv å bryte meninger mot hverandre i den undervisningen vi gir.

Ove på sin side forteller også om en friksjon mellom de ansatte i kirken. Han poengterer at det er viktig for de som er ansatt at skriftemålet er forankret i den lokale trosopplæringsplan. Dette kan virke forebyggende på en uenighet mellom ansatte. Jeg synes det er viktig at vi har stort rom for meningsforskjeller. Det er gjennom å tørre å ta diskusjoner, vi kan utvikle oss videre. Likevel er det ryddig å forholde seg til de planer vi er blitt enige om. Dette kan være med å ta bort unødig «støy» ansatte imellom.

6.2 Hvordan skriftemål utøves

Ifølge informantene i denne oppgaven viser noen verdier seg tydelig. I de ulike skriftemål var det særlig vekt på relasjonelle forhold til venner og familie.

En undersøkelse av Holmqvist (2008) gjort blant norske tenåringer, samsvarer med funn blant ungdommene: *Jeg tror jeg er lykkelig...ung tro og hverdag*. Der kommer det nemlig frem at venner og familie er det viktigste for ungdommene. De er med andre ord svært relasjonsorienterte. Å svikte sine venner, blir dessuten sett på som det verste noen kan gjøre. Et godt forhold til sine venner og foreldre er viktig.

Så ungdommenes hverdag er virkelig relasjonsorientert, og i skriftemålsbekjennelsene kommer det frem at det også er på disse områdene de selv føler at de har sviktet. De får et rom der bekjennelser kan komme frem.

Det er et stort forventningspress rundt dagens ungdommer. De er egen kjøpergruppe som

innebærer at de er et markedsføringsmål. 80% sier de er lykkelige, samtidig som 40% sier de er ensomme og 40% sier de er stresset. Rundt halvparten sier dessuten at de er misfornøyd med sin egen kropp. Holmqvist setter lys på at matematikken ikke går opp. Når det er viktig for ungdom å være lykkelig, hvem tør da innrømme og mislykkes? Han spør videre: «Hvordan skal vi som kristne forholde oss til dette? Skal vi forsøke å innta rollen som støttespiller i dette prosjektet, eller representerer vi noe helt annet?» (Holmqvist, 2008:2-3) Spørsmålene er etter min mening høyst betimelige. Det må være viktig for kirken å gi rom nettopp for de som opplever nederlag og mislykkethet. Dette er med å åpne for fellesskap som klart skiller seg fra alle de fora der vellykketheten og prestasjonene er i fokus. Modernismen og den postmoderniske undervisning vil gi rom for å ta den enkelte ungdom på alvor. Det ingenting som er bedre enn at egen refleksjon over eget liv får komme frem. Det bør absolutt oppmuntres til å stå imot strømmen og de krav ungdommene står overfor.

Kjell kommer inn på noe av det samme i det han formidler om presset på ungdommene som bare blir større og større. Han sier at ungdom som utad ser friske og raske ut, ofte går med et indre trykk. Her er det informantenes fortellinger gir innblikk i en annen verden, en verden der svik og nederlag blir delt. Hva gjør det så med ungdommene? Jo, de føler en lettelse, en frihet som ikke var der før. Dessuten gjør dette noe konkret i forhold til veien videre. De kan ta nye valg. Tone sier mye om dette, og de nye valga ser også ut til å ha konsekvenser for ungdomsmiljøet generelt. Selv lokalmiljøet registrerer dette. De merker en ny tone blant ungdommene, de er blitt hyggeligere mot hverandre. Dette tror jeg faktisk skyldes kjærlighetens skriftemål i fri flyt. Det må utvilsomt gjøre en forskjell i ungdomsmiljøet når de som mobber faktisk har bekjent at de gjør det!

Det er heller ikke tvil om at den nyere kirkelige kontekst ønsker å legge til rette for ungdommenes tilhørighet og deltakelse i menighetens fellesskap. Dette var jeg inne på i kapittel 3. Det har skjedd en forskyvning fra det å lære med hodet til selv å kunne oppleve og erfare. Den teologiske og filosofiske refleksjon legger igjen premissene for den pedagogiske virksomhet. (Birkedal 2008:7f) I Plan for trosopplæring står det som tidligere nevnt at ungdom skal få anledning til å gå til samtale, sjelesorg og skrifte. Ved å få anledningen, erfarer ungdommene selv den kristne frihet i form av bekjennelse og tilgivelse. De er selv subjektet i undervisningen, og de får en undervisning som relaterer nettopp til dem. Undervisningen blir med andre ord relevant.

Birkedal forteller i sin bok om Berit som slutter å gå i menigheten fordi hun opplever at folk ser ned på henne og fordømmer henne (Birkedal 2008:11). En av informantene, Tone, er inne på noe lignende. Hun sier at ungdommene mange ganger er redd for å bli avvist når de forteller det gale de har gjort. Derfor blir de så lettet når de ikke blir fordømt. Det er også stort for ungdommene å oppleve tilgivelsen som nådefullt blir gitt dem. Etter mitt skjønn

imøtekommer den kirkelige undervisning gjennom denne praksis, utfordringen til størst mulig grad å legge til rette for at ungdommen selv får subjektive erfaringer som oppleves relevant og meningsfull. Dette gir igjen grobunn til fortsatt dialog med ungdommene ut fra de erfaringene som de gjennom skriftemål faktisk får. (Birkedal 2008:14) Ordene :«Elsk meg mest, når jeg fortjener det minst», kan her være med å forløse ny kjærlighet og ny energi. Dette er etter min mening avgjørende for det ærlige og byggende fellesskap.

Et viktig aspekt som informantene også har formidlet, er kontakten ungdommene har med egne følelser og det emosjonelle generelt. Informantene vet derfor at settingens betydning er avgjørende. Effekter som musikk og lys blir vektlagt. Ungdommene blir gjort oppmerksom på at det er greit å vise følelser. Birkedal snakker om relevans til eget følelsesliv, og han sier: «At den unge opplever noe relevant dreier seg ikke bare om at en saklig har tilknytning til livserfaring og oppleves aktuell. Det gjelder også å finne et kontaktpunkt der den unge opplever at en blir emosjonelt berørt» (Birkedal, 2008:48). I den sammenheng vil jeg nevne den ene studentens kritiske tilbakemelding til Petter om hva en slik praksis kan sette i gang av følelser. Det er et vesentlig poeng at åpner en opp for følelser, så må det også være noen trygge rammer rundt ungdommene. Petter kommer også med en refleksjon rundt at enkelte konfirmanter kan bli redde, og det skal en heller ikke se bort ifra. Det er verdt å merke seg at alle fire informanter vektlegger at de ikke er alene om skriftemålspraksis. De er sammen i team som arbeider sammen. Nettopp dette å stå sammen, tror jeg er vesentlig for å ivareta ungdommene akkurat slik de er, åpne, sårbare, emosjonelle og nysgjerrige.

Flere av informantene la også stor vekt på atmosfæren rundt skriftemålet. De snakket blant annet om lyssetting og musikk. Det skulle helst være levende lys, litt mørkt i rommet og gjerne høy musikk eller lovsang. Denne rammen er viktig fordi den innbyr til et rom med atmosfære der ungdommene kjenner seg vel. Petter mente at leiren i seg selv var en viktig setting. Det er viktig å vurdere på hvilken måte en best mulig kan legge til rette forhold rundt skriftemålet. En leir er ut fra erfaring en gunstig arena både med tanke på fellesskap og atmosfære.

6.3 Rollen som skriftefar/skriftemor

Vi har tidligere vært inne på informantenes refleksjon over ansvaret som ligger i det å være skriftefar eller skriftemor. Dette gjaldt også stillinger både som prest og diakon. Tone løftet dette særlig frem. Petter sa noe om personlige egenskaper, det å være en god lytter og det å kunne skjelve. Kjell på sin side nevner både sider ved prestatenesten, men også hvor viktig det er at det er trygge personer som har den tillit som er nødvendig. Ove understreker ansvaret som er der begrunnet i taushetsplikten. Taushetsplikten ble presisert av alle informantene.

Det kan i den anledning være interessant å se på det som står i gudstjenesteboka om de alminnelige bestemmelsene for skriftemål:

1. Skriftemålet består av to hoveddeler. Den skriftende bekjenner sine synder for Gud og for den som hører skrifte, og mottar deretter absolusjonen, som Guds tilgivelse.
2. Presten har kirkelig fullmakt til å motta skrifte og har juridisk ubetinget taushetsplikt. Også andre som mottar skrifte, må tie om det som blir bekjent i skriftemålet.
3. Prester og andre veiledere i kirken bør i forkynnelse og undervisning gi nødvendig informasjon om skriftemålet og tilskynde til en fast og ordnet bruk av det.

(Gudstjenestebok for Den norske kirke, del 2: Skriftemåls gudstjeneste s.87)

I punkt 2 kommer det frem noe av det informantene sa. Presten har altså både fullmakt og taushetsplikt. I bestemmelsene ser vi imidlertid en åpning for at også andre kan ta imot skrifte, men da blir det understreket ansvaret de har for å tie om det som blir bekjent.

Når det gjelder personlige egenskaper og egnethet, er det heller ingen tvil om at dette også er viktig. Gudstjenesteboka sa her at det ofte kunne være behov for en sjelesørgerisk samtale i forkant av skriftemålet. Petter, en av informantene, snakket om evnen til å skjelne. Dette tenker jeg ikke minst er viktig når det gjelder ungdommenes følelse av skam, ekte skyld og falsk skyld. Både Petter, Tone og Kjell ser nemlig også i sin praksis et behov for å korrigere ungdommene. Mye kunne vært sagt i forhold til dette. Det er veldig viktige sider i bekjennelsene, men i denne oppgaven vil jeg altså ikke gå nærmere inn i en drøfting av skam- og skyldfølelse. Det vil bli for tidkrevende og litt på siden av min problemstilling.

Tidlig i oppgaven var det satt lys på skriftemål i forhold til samtale og sjelesorg. Skriftemål er ikke en motsetning, men det imøtekommer ungdommen som har behov for bekjennelse og tilgivelse. Den som er skriftefar eller skriftemor har fått en fortrolighet hos ungdommene. Informantene bruker her ord som sårbarhet og krevende. Samtidig uttrykker de en bevissthet om at ungdommen selv eier sin historie. Ove forteller blant annet at ungdommer selv kan angre på seksuelle handlinger. Dette kan være på tross av friheten som foreldre og samfunn tilsynelatende formidler. Det er særdeles viktig at ikke en selv, foreldre eller samfunn blir premissleverandør for hva som er rett og galt. Ungdommene skal ut fra deres egen samvittighet bli lyttet til og respektert. Dette er også sider ved den tidligere nevnte postmodernistiske undervisning.

Ungdommenes opplevelse får altså tale for seg uten at det speiles mot andre sitt syn. Petter sier det på sin måte: «Jeg har alltid en lyttende tilnærming. Personen skal få eie det de deler.» Under kapittel 3 om sjelesørgerens rolle, er dette fremhevet. Den som tar imot skrifte er ikke den som er i sentrum. Det er ungdommen selv som er subjektet.

Kjell kommer også med et viktig innspill når det gjelder ulike roller en kan stå i. Her nevner han spesielt utfordringer med både å være ungdomsleder og den som er skriftefar eller

skriftemor. Dette er en problemstilling som kan være viktig å dele med andre på teamet. Kjell nevner selv en mulighet der andre medarbeidere kommer inn. Disse trenger da ikke å være samme personer som jobber tettest med ungdommene ellers. Dette høres fornuftig ut fra vurdering om den enkelte sin kapasitet i arbeidet. Dessuten kan det ikke minst oppleves friere for de ungdommer som kommer til skrifte.

Ut fra alt dette som nå er nevnt, er det viktig hvem som er skriftefar eller skriftemor. Kjell sier dette veldig godt når han på tross av det allmenne prestedømme ser ansvaret det medfører når kirken tilbyr det i sin undervisning. Dette vil jeg si meg enig i. Vi har et særlig ansvar for hvem det er som tar imot ungdommene, for det er som oftest både sårbart og privat det de bekjenner. Det er noen vurderinger som bør gjøres nettopp fordi vår kirke løfter frem det allmenne prestedømme. Selv om det ikke trenger å være slik som i den romersk-katolske kirke der dette kun er presten sin rolle, så må det utvilsomt være utført av tillitspersoner formidlet ansvar i rammen av den kirkelige undervisning. Dette hører med til en sunn sikring av undervisningens kvalitet.

6.4 Skriftemålet sin plass i kirkelig undervisning

Informantene tilkjenner ulike grunner for sin praksis når det gjelder skriftemål. Tone og Petter sier at de en gang begynte med dette på leir, og lederteamet har vært enige om denne praksis. Kjell sier at han selv en gang i tidlig ungdom erfarte hvor godt det selv hadde vært å få tilbud om skriftemål. Dette hadde ført til at han ikke bare hadde snakket med prest, men han hadde også fortalt sjefen sin på en butikk at han hadde stjålet. På mange måter kan en si at han hadde fått et rom til å gjøre opp for seg, og det føltes som en lettelse etterpå. Tilsvarende respons kommer ungdommene med i dag. Ove sier det slik at skriftemålet blir et nytt verktøy for å gjøre opp og komme videre. Dette verktøyet er vanskelig å finne andre steder. Det er hva jeg selv også registrerer. Skriftemålet er et verktøy som skiller seg fra mye av den andre praksisen vi har. Her er det ikke de gode opplevelser, de fantastiske arrangement som løftes frem, men et rom der maskene kan falle. Ungdommene slipper å prestere, men de får en gylden mulighet til å sette ord på det som føles vanskelig i livet sitt.

Ove forteller at skriftemålspraksis er forankret i deres lokale trosopplæringsplan. Dette er etter min mening forbilledlig, og det er selvsagt også med å styrke mandatet til menigheten. Det er de som «eier» trosopplæringsplanen.

Tidligere har det også vært referert til Enger sin bok der han hevder at understrekning av de lutherske kirkesamfunns bekjennelsesskrifter vil kunne virke positivt for en mer utbredt praksis av skriftemål. Gudstjenestebøkene sier også mye om skriftemål. Med egne liturgier både for det private og det alminnelige skriftemål, ligger det godt til rette for hvordan gjøre

bruk av det. Informanter i denne oppgaven har understreket hvordan dette er til hjelp i deres praksis. Nettopp dette at skriftemål ikke er tatt ut eller forandret, forteller også om noe slitesterkt. Etter min mening er det ut fra hva ungdommene selv opplever, først og fremst viktig å legge til rette for skriftemålspraksis. Når de uttrykker at det føles godt, må det bli tatt på alvor.

Den nye salmeboken har fått sitt kapittel om skriftemål, og dette var bevisst tatt med for lettere å gjøre skriftemål tilgjengelig der det skulle være behov for det. Dette må selvsagt bety at dette også gjelder ungdom generelt. Kanskje kan en praksis blant ungdommene nettopp gå foran med gode eksempler for resten av menigheten?

Informantene kommer alle inn på nødvendigheten av informasjon og undervisning om skriftemålet. Dette er også i tråd med hva som oppfordres til blant annet i gudstjenesteboka. Ove sier at de har undervisning knyttet til blant annet budene i forkant. Dette finner vi også i liturgi for skriftemålgudstjeneste. Der er det gitt rom for selvprøvelse der De ti Guds bud blir lest. Dette er også synonymt med skriftespeil, der hver enkelt får anledning til å se hvor en selv har sviktet. Kanskje er det ikke rart at Ove med sin fortelling om velkjente skriftemålgudstjenester i nord, nettopp har denne vinklingen også i sin undervisning for ungdommene? Det er i alle tilfeller viktig med ordbruk som gjør det lett for å forstå innholdet av skriftemål. Alle informantene er opptatt av at ord som skrifte, synd og skyld må forklares. De bruker derfor ord som å fortelle, sette ord på det som er vanskelig, ønske om å ta nye valg, kunne legge fra seg, fortelle om ting de har angret på osv. Kjell understreker likevel at når de har forklart ordene så vil de likevel holde fast på de egentlige ordene som skrifte, synd og skyld. Han understreker imidlertid at for ungdom i dag, så kommuniserer ordene dårlig. Dette er utvilsomt viktig å ta på alvor. Om ungdommene skal oppleve skriftemålspraksis relevant, så må de få forklart ordentlig hva dette betyr. Det er viktig at den som er skriftefar eller skriftemor, må ha gode evner både til å forklare og til å skille begreper fra hverandre. Jeg synes det er særlig flott at informantene oppmuntrer ungdommer til å ta kontakt for oppfølgende samtaler der de ser det kan være behov for det. Ikke minst i problemstilling rundt skyldfølelse så må dette bli tatt på alvor. Dette tilbudet kunne også vært gitt mer informasjon om i den jevnlige kontakten med ungdommer i den kirkelige undervisning. Tilgivelse er et ord som lett blir forstått, og de sier at mange av ungdommene kommer til skriftemål med et ønske om å bli tilgitt. Det teologiske ordet for tilgivelse, absolusjon, kommenterer ikke informantene, men dette føyer seg også inn blant ord som uten tvil må forklares. Det er et særdeles viktig begrep i skriftemålet fordi det som nevnt innebærer en tilgivelse gitt på vegne av Gud selv. Tilgivelsen er også en nøkkel som gjør skriftemålet så spesielt.

Overgang mellom samtale, sjelesorg og skriftemål blir av informantene oppfattet noe

forskjellig. Petter forteller at hans opplevelse fra skriftemål som stasjon på leirgudstjenesten der det ikke er rom for den store sjelesorgsamtalen. Tone på sin side, også med samme erfaring på leir, sier at skriftemålet blir en slags minisjelesorg. Det er ikke lett å skille fra hverandre, men det er viktig med en bevisstgjøring av hva som er spesifikt ved skriftemål.

Alle informantene anbefaler andre undervisere til å prøve ut skriftemål i sin praksis i den kirkelige undervisning for ungdom. «Prøv det ut,» sier Petter. Jeg kan ikke si annet enn at deres erfaring må inspirere andre i så måte. Når det i kapittel 3 var lagt vekt på hermeneutikk, så er det helt vesentlig at praksisen legges opp slik at den er forståelig og relevant for dagens ungdom. Det er dette som etter min mening er hovedsaken.

6.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg bevisst prøvd å reflektere og gi en analyse over avhandlingens problemstilling, og problemstillingen er:

Hvordan kan skriftemålet praktiseres blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?

Informantene har med sine fortellinger gitt innsikt i hvordan det er mulig å tilrettelegge for en relevant praksis av skriftemål for ungdom. Denne praksis har skjedd i rammen av den kirkelige undervisning. Det har vist seg at særlig konfirmasjonstiden har gitt anledning for ungdommer flest til å erfare skriftemålet.

Informantene har hatt sin praksis både på leir, i ungdomsarbeid og i gudstjeneste. Så kan formene skifte, men innholdet er likevel det samme. Skriftemålets særtrekk er bekjennelse og absolusjon. Det å ha behov for å sette ord på egne feil og sitt eget svik, er på ingen måter gått ut på dato. Ungdommer i dag kjenner et stort press for å lykkes. De opplever likevel mange å mislykkes, og de kjenner både på stress og ensomhet. Dette gir skriftemålet et unikt rom for å snakke sant om. Skriftemål som stasjon i bønnevandring, i gudstjenesten eller på kveldssamlinger er ulike måter å tilby muligheten. Det er viktig å legge til rette slik at ungdommene kjenner seg vel. Gode lokale med levende lys og musikk gir gode rammer rundt. Det kan etter min mening også være aktuelt å gi et tilbud generelt til den enkelte ungdom om samtale og skrifte om de ønsker det. Som underviser og medvandrer tror jeg det er avgjørende å vise at vi er der for ungdommene, og at vi alltid har tid nok når det gjelder samtale, sjelesorg og skrifte. Dette vil være en motvekt til alt stress, jag etter å lykkes og mangel på tid som preger samfunnet ellers.

Det er utvilsomt et ansvar når kirken har dette mandatet, og det er vesentlig å se begrunnelsen for en slik praksis. Begrunnelsen er der både i bekjennesskrifter, trosopplæringsplan og i gudstjenestebøkene. Ikke mindre viktig er det hvordan det

pedagogisk legges til rette for skriftemål. «Det enkle er ofte det beste» er et ordtak som også kan passe godt her. Det er ikke ved lange utgreiinger og pugging av læresetninger læringen best skjer. Ungdommen er derimot selv subjektet i undervisningen. De får komme med levdt liv akkurat slik de er. Gjennom skriftemålet skal vi som skriftefar eller skriftemor tåle å høre bekjennelser fra ungdom om det som kjennes vanskelig, ting de har angret på, valg som ikke skulle vært gjort. Størst av alt er det at vi deretter, som kirkens veiledere, på vegne av Gud selv, tilsier ungdommene en uforbeholden tilgivelse. Nåden setter fri og gir mot og oppreisning til å gå veien videre!

Som kommende kateket og kirkelig underviser, har det vært viktig å se hvilken utrolig mulighet vi har i kontakten med ungdommene. Denne rollen skiller seg også i stor grad fra den rollen jeg kjenner best, nemlig lærerrollen. I den danningsteoretiske modellen som er belyst i kapittel 3, ser vi hvordan læring skjer i møtet mellom ungdom og den kulturen som omgir dem. Det er ved å respektere dette, ungdommene selv får formes som aktive deltakere. Vekten ligger på forståelse fremfor forklaring. Det blir vesentlig å se hele mennesket, å gi dem rette rammen til åndelig vekst og dannelse. Den kirkelige underviser blir medvandrer fremfor «besserwisser». Samtidig trenger det ikke være en motsetning til tradisjonell kunnskapsformidling for å forstå innholdet. I undervisningstimer kan ord forklares og skriftemålets karakter belyses. Det er likevel stor forskjell på å lære om skriftemål, til det å gi ungdommene selv erfaring og opplevelse av hva det virkelig innebærer. Som belyst i denne oppgaven er innholdet i skriftemålet fortsatt det samme, men den unge får altså gjøre sine egne livserfaringer. Det viktige i min rolle blir å ta tid, legge forhold til rette, tre et skritt tilbake, og la ungdommene selv komme akkurat slik de er. Her er det de unge selv får den kunnskap og de erfaringer som skal til, for at de kan modnes til å tolke sitt eget liv i lys av den kristne tro.

7.0 AVSLUTTENDE KOMMENTAR

Denne masteravhandlingen har vært en fenomenologisk studie av hvordan skriftemål kan praktiseres blant ungdom i rammen av den kirkelige undervisning. Ved å sette fokus på dette, har jeg ønsket å se hvorvidt dette tema er relevant for dagens ungdommer. Alle informanter har gitt verdifull innsikt i en forholdsvis ukjent praksis. De har fortalt at mange av ungdommene verdsetter denne mulighet til å erkjenne og bekjenne synd. Så har de også sagt mye om den unike stilling Den norske kirke har til å formidle tilgivelse og nåde. Denne tilgivelsen har igjen ført til ny frihet og frimodighet for ungdommene. For min del, har det ført til en særlig større bevisstgjøring omkring min egen rolle som underviser i kirken. Synet på læring har gjennom tidene forandret seg. Vi lærer ikke bare med hodet, men hele mennesket med alle sine følelser hører med. Gjennom selv å oppleve, å erfare, legger vi til rette for en livslang læring.

Den kvalitative metode har i denne avhandlingen gitt både innsikt og mulighet til å vurdere flere nyanser ved problemstillingen. Ved å gå i dybden har jeg sett verdien av å gi rom for å snakke sant om livet, både på godt og vondt. Ikke minst når livet butter imot, når feil blir begått, så er dette en del av liv og lære. Og hvem andre enn kirken skulle kunne gi større rom for dette? For nettopp i evangeliets kraft ligger også budskapet om den nådefulle Gud.

Teologen, Dietrich Bonhoeffer, formidler så fantastisk ord om synd og nåde. Selv om han døde i 1945, så er ordene etter min mening like aktuelle:

Men det er evangeliets nåde, som er så vanskelig å forstå for de fromme, at det stiller oss overfor sannheten og sier: Du er en synder, en stor uforbederlig synder; og kom nå som den synder du er til din Gud som elsker deg. Han ønsker deg slik du er. Han ønsker ikke et eller annet av deg, et offer eller en gjerning, nei, han ønsker bare deg. «Min sønn, gi meg ditt hjerte» (Ordspr.23,26). Gud er kommet til deg for å gjøre en synder glad. Gled deg! Dette budskapet er befrielse gjennom sannhet. Fremfor Gud kan du ikke skjule deg. Den masken du bærer overfor menneskene, hjelper ikke overfor ham. Han vil se deg slik du er, og han vil være nådig mot deg. Du trenger ikke lenger å lyve for deg selv og din bror, som om du var uten synd. Du får lov til å være en synder. Takk Gud for det; for han elsker synderen, men hater synden.

(Bonhoeffer 2012:95f)

Jeg savner ofte tilsvarende ord fra kirken i dag, slike ord som Bonhoeffer formidler på tross av at formen er gammeldags. Det er nok av forventninger, krav og anklager som møter oss, men få som uttaler nåden så sterkt som denne teologen gjør det. Dette mener jeg må være et hovedanliggende for alle oss som underviser.

Det har også vært en aha-opplevelse for meg å oppdage den unike rollen jeg som fremtidig kateket kan ha som medvandrer. Denne skiller seg meget fra den lærerrollen jeg kjenner. 3XR, nærmere belyst i kapittel 3, har satt seg fast hos meg: «Relasjon, refleksjon og relevans.» Slik som jeg selv trenger å bli berørt, ønsker jeg at den kirkelige undervisning skal berøre de unge. Dette er ikke for å vise min vei, men for å ha en åpen dialog der vi kan vandre i refleksjonen sammen. Dette betyr også å ta seg tid til fortrolighet.

Når jeg så har spurt informantene om hvordan skriftemålsundervisningen skal kunne bli gitt ungdom i dag, så har jeg fått se at formen er i endring. De fire formene Luther skisserer flyter i dagens praksis over i hverandre. Det viktigste i skriftemålet er der like fullt fortsatt, bekjennelsen og tilgivelsen. Forskjellen er likevel at den unge selv er subjektet, og den unge må kjenne seg akseptert og elsket midt i vanskelige prosesser. Uten frykt ønsker jeg at de skal oppleve å bli omfavnet av Gud selv. Han som er den kjærlige far og som alltid har rom for den enkelte.

Det var også med interesse jeg leste om innføring av skriftestol i Den norske kirke før jul. Artikkel i Dagen, 18.nov. og i Vårt Land 19.nov fortalte om prost Ludvig Bjerkreim i Sandnes som hadde innført dette. Jeg ringte Bjerkreim, og han fortalte at de også hadde planer om å

ta med konfirmantene for å gi informasjon om dette tilbudet. Onsdag 19.nov. hadde Dagen en oppdatering om saken på nett der preses i Bispemøtet, Helga Haugland Byfuglien, kommer med sitt syn på saken. Hun er usikker på om det bør bli vanlig med skriftestoler i Den norske kirke. Kirkerådsleder Svein Arne Lindø ser imidlertid gjerne at det legges til rette for det. For min del uttrykker imidlertid Byfuglien noe som er viktig å merke seg: «Biskop Haugland Byfuglien mener at årsaken til at det personlige skriftemålet er forsømt i Den norske kirke, henger mye sammen med reformasjonens oppgjør mot kirkens maktbruk» «Forsømt» er et sterkt ord. Med tanke på videre forskning hadde det vært mulig å se mer på en slik «gammel» praksis, godt kjent blant katolikkene. Har dette en fremtid i Den norske kirke?

Det hadde uansett vært interessant å se hvordan skriftemålspraksis utvikler seg videre i Den norske kirke. Da tenker jeg ikke bare som et tilbud til ungdommen, men til hele menigheten. Jeg er optimist. Til syvende og sist har vi nemlig alle etter det jeg erfarer, behov for støtte og hjelp på vår vandring i livet, ikke minst når livet floker seg til. Gjennom skriftemål vil vi ha denne unike muligheten til å bekjenne våre synder og lesse av oss det som måtte tyngre. Når Guds rause tilgivelse møter oss, vil det være forbilde for fellesskapet, ung og gammel, til å rekke hendene frem mot hverandre. Avslutningsvis vil jeg derfor ta med to sitater fra Yancey sin bok som sier så mye om hva jeg mest av alt ønsker skal prege meg som medvandrer, i fellesskapet og som underviser i kirkens tjeneste:

Angrip meg, det gjør jeg selv, men angrip meg og ikke den vei jeg følger og som jeg peker på for alle som spør meg om hvor jeg tror den er. Hvis jeg kjenner veien hjem og går den i beruset tilstand, er det ikke av den grunn en mindre riktig vei, selv om jeg sjangler fra side til side! Hvis det ikke er den rette vei, så vis meg en annen; men hvis jeg sjangler og mister veien, må du hjelpe meg, du må holde meg på den sanne vei, likeså meget som jeg er villig til å støtte deg. Led meg ikke vill, vær ikke glad for at jeg har gått meg vill, rop ikke ut med glede: «Se på ham! Han sa at han skulle gå hjem, men der kravler han ut i en myr!» Nei, triumfer ikke over meg, men gi meg din hjelp og støtte»

(Tolstoj, sitert i Yancey 1999:129)

Jesu reaksjon overfor lidende mennesker og «nullene» gir et innblikk i Guds eget hjerte. Gud er ikke den ubevegelige Absolutte, men Den elskende som kommer oss nær. Gud ser på meg i all min svakhet, tror jeg, slik Jesus så på enken som stod ved sin sønns bære, og på Simon den spedalske, og en annen Simon, Peter, som sverget imot ham og likevel fikk i oppdrag å grunnlegge og lede hans kirke, et samfunn der det alltid må være plass til de utstøtte.

(Yancey , 1999:151)

LITTERATURLISTE/REFERANSELISTE

- Austad, Torleiv (2008): *Tolkning av kristen tro*, 1.utg. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Bergan, Halvor (1982): *Skriftemål og skriftestol*. Oslo-Bergen-Tromsø: Universitetsforlaget.
- Berger Cameron (2013): «Synd og skriftemål- aktuelle temaer i trosopplæringen?» i Alfsvåg, Knut og Haga, Joar(red.): *Luthers katekisme i trosopplæringen*. Oslo: IKO-Forlaget.
- Birkedal, Erling (2008): *Erfaringsbasert didaktikk*. Rapport fra et utviklingsarbeid ved IKO-Kirkelig pedagogisk senter.
- Bonhoeffer, Dietrich (2012): *Fellesskap og bønn*. Latvia: Luther Forlag
- Brunvoll, Arve (2010): *Den norske kirkes bekjennesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag.
- Dahl, Kjell-Petter (1981): *Pastoralpsykologi*. Oslo: Luther Forlag.
- Dahl, Per Arne (1980): *Oss syndere imellom*. Oslo: Luther Forlag/Credo Forlag.
- Eikje, Ove (2014, 18.nov) Første skriftestol i Den norske kirke. Dagen, s.1,4-5
- Enger, Knut (1978) *Innføring i sjelesorg*. Drammen: Lutherstiftelsens Forlag.
- Gudstjenestebok for Den norske kirke*. Del 1. (1992). Verbum Forlag.
- Gudstjenestebok for Den norske kirke*. Del 2. (1992). Verbum Forlag.
- Gudstjeneste for Den norske kirke* (2011). Stavanger: Eide Forlag.
- Holmqvist, Morten. Jeg tror jeg er lykkelig. Ung tro og hverdag. Pacem. Hentet fra:
<http://www.pacem.no/2008/1/3forkynnelse/4holmqvist/>, sett 10.jan.2015
- Johannessen Asbjørn, Per Arne Tuft og Line Christoffersen (2011): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 4.utg. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Konfirmantbibelen* (2012). Holland: Bibelselskapet
- Leer- Salvesen, Paul (1998): *Tilgivelse*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Leer-Salvesen, Paul (2014): *Min skyld*. Oslo: Kopinor Pensum AS.
- Norsk salmebok* (2013). Stavanger: Eide Forlag AS.
- Olsen, Peder (1961): *Det private skriftemål*. Norway: Lutherstiftelsen.

Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Gud gir- vi deler. Kirkerådet, Den norske kirke (2010)

Repstad, Pål (2009): *Mellom nærhet og distanse*. Kvalitative metoder i samfunnsfag, 4.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Sandvik, Bjørn (1998): *Det store nattverdfallet*. Trondheim: Tapir Forlag.

Uenige om skriftestol (2014, 19.nov.) Hentet fra:

<http://www.dagen.no/Nyhet/den-norske-kirke/Uenige-om-skriftestol-137237>

Våge, Ingjerd (2014, 19.nov.) Han har innført skriftestolen. *Vårt Land*, s.28

Yancey, Philip (1999): *Den Jesus jeg ikke kjente*. Oslo: Luther Forlag.

Vedlegg 1: Forespørsel om å delta i undersøkelsen/Samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Masteroppgave i Kirkelig Undervisning

Bakgrunn og formål

Jeg, Lynn Brakstad, er student ved Det teologiske Menighetsfakultet. I den forbindelse skriver jeg en Masteroppgave i Kirkelig undervisning, AVH5040. Tema er Skriftemålet, og jeg har valgt problemstillingen: «*Hvordan kan skriftemålet praktiseres blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?*»

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studiet baserer seg på kvalitativ metode med bruk av semistrukturerte intervju. Informantene vil være undervisere der det kun blir tatt et lydopptak om praksis uten personopplysninger. Dette vil ivareta anonymitet for den enkelte informant. Disse intervjuene vil igjen bli brukt som basis for funn i selve oppgaven.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun hovedveileder, Erling Birkedal, og Lynn Brakstad vil kunne identifisere informantene. Lydopptaket vil bli transkribert og siden slettet.

Prosjektet skal etter planen avsluttes vårsemesteret 2015.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Lynn Brakstad, tlf.45607458 eller hovedveileder, Erling Birkedal, tlf.92832645.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide til masteroppgaven: Hva er enkelte undervisere sin erfaring med praktisering av skriftemål blant ungdom, i rammen av kirkelig undervisning?

Metode: Semistrukturert intervju

- **Bakgrunn**

Alder?

Utdanning/ Yrke?

Erfaring fra kristent arbeid

- **Spørsmål**

1. Generell praktisering av skriftemålet.

Hva er sammenhengen/konteksten der du praktiserer skriftemålet?

Hvor ofte gir du dette tilbudet?

2. Hvorfor tenker du at skriftemålet er viktig i dag? –er det noe med ungdomskulturen som gjør det spesielt aktuelt?

3. Er det en bestemt type ungdom som kommer til skrifte? –kan du si noe om tema som er aktuelt for dem?

4. Tilrettelegging.

Hvordan forbereder du deg til skriftemål?

Bruker du mye tid i forberedelsesfasen?

5. Innhenting av kunnskap.

Hvor har du hentet kunnskap om skriftemålet?

Hvilke kilder har vært mest interessante?

6. Hvilken verdi tenker du skriftemålet kan ha for ungdom generelt i dag? – for eksempel tilbakemeldinger senere, evt. gjentakende skriftemål.

7. Hvordan er sammenhengen med det personlige skriftemålet og undervisningen for alle i trosopplæringen?

8. Er praksisen forankret i en lokal plan? Er det enighet blant medarbeidere i menigheten om dette?

9. Vurderinger underveis.

Hva legger du mest vekt på i prosessen?

Følger du samme mal fra gang til gang?

- **Avslutningsspørsmål**

Gjennomføring.

Hvor lang tid bruker du?

Er det behov for pauser underveis?

Hva gjør du når du skal avslutte skriftemålet?

Kan du fortelle noe fra din erfaring som har gjort mest inntrykk på deg?

Hvilke råd vil du gi til andre som ønsker å gjøre bruk av skriftemålet i sin undervisning?

Takk for hjelpen!